

Kuvat lasten kielellisen kehityksen ja arjen tukena varhaiskasvatuksessa

Delnija Naderahmadi
Elisa Pieviläinen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kuvat lasten kielellisen kehityksen ja arjen tukena varhaiskasvatuksessa

Delnija Naderahmadi
Elisa Pieviläinen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Joulukuu 2018

Elisa Pieviläinen Delnija Naderahmadi, Elisa Pieviläinen

Kuvat lasten kielellisen kehityksen ja arjen tukena varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2018 Sivumäärä 51

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa kuvista koostuva tuotos Vantaan kaupungin päiväkodin lapsiryhmälle, joka lisää ryhmän arjen sujuvuutta sekä ennakoitavuutta ja tukee lasten kielellistä kehitystä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa toimiva työväline varhaiskasvatuksen työntekijöille ja se toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä. Kohderyhmänä oli 3-5 vuotiaat lapset. Ryhmässä oli yhteensä 21 lasta, joista kuusi tuli eri kulttuuritaustasta ja he puhuivat äidinkielenään muuta kuin suomen kieltä. Tavoitteena oli tukea lapsia arjen tapahtumien sanoittamisessa sekä hahmottamisessa. Pyrkimyksenä oli saada taulun avulla vuoropuhelua ryhmän aikuisten ja lasten välillä, jolloin toteutuisi lasten osallisuus. Kehitimme taulun, joka pitää sisällään päivärytmin, viikonpäivät, viikon tärkeät tapahtumat, kuukaudet, vuodenaajat ja sääilmiöt. Lisäksi säänmukaiseen vaatetukseen liittyvät kuvat olivat osa kokonaisuutta. Taulun oli monipuolinen ja selkeä kuvakokonaisuus. Kehittämistyö pohjautui teorian tietoon sekä ryhmän tarpeisiin. Keräsimme palautetta tuotoksesta suullisesti sekä kirjallisesti opinnäytetyön eri vaiheissa. Lisäksi pidimme ryhmähaastattelun ryhmän lastentarhanopettajille kehittämistyön lopuksi. Saavutimme opinnäytetyölle asettamamme tavoitteet hyvin.

Teoria käsittelee lasten oikeuksia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelmien näkökulmasta. Lisäksi teoriassa syvennytään lapsen kielen kehitykseen ja sen haasteisiin. Kuvien käyttö on tärkeä tukimuoto, jota käsitellään myös teoreettisessa viitekehityksessä. Lapsen osallisuus ja sen toteutuminen nousevat esiin tärkeinä osana varhaiskasvatusta.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kuvat, kielellinen kehitys, osallisuus, lapset

Elisa Pieviläinen Delnija Naderahmadi, Elisa Pieviläinen

Children`s linguistic development and daily routines supported by pictures in early childhood education

Year	2018	Pages	51
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to produce a figure-based output for a child group in a day-care center of Vantaa, which added to the group's everyday fluency and predictability and supported the linguistic development of the children. The aim of the thesis was to provide a working tool for early childhood workers that would be implemented as a functional development work. The target group was 3-5-years-old children. The group had a total of 21 children, six of whom came from different cultural backgrounds and spoke a mother tongue other than Finnish. The aim was to support the children in the understanding and perception of everyday events. The goal was to produce a dialogue between adults and children with the help of a figure table, so that the children would be involved.

The theoretical background discusses children`s rights from the point of view of the UN Convention on the Rights of the Child, the Early Childhood Education law and early Childhood education plans. In addition, the theory addresses a child`s language development and its challenges. Using images is an important form of support, which is also presented in the theoretical framework. Child involvement and its fulfillment emerge as an important part of early childhood education.

A figure table was developed that included the daily rhythm, weekdays, important weekly events, months, seasons, and weather phenomena. In addition, pictures of weather-based clothing were included. The table was versatile and it formed a clear picture set. The development work was based on theoretical knowledge and the needs of the group. Feedback was collected on the output both orally and in writing during the various stages of the thesis. In addition, a group interview was held with the group`s kindergarten teachers at the end of the development work. Based on the feedback, the goals set for the thesis were achieved well.

Keywords: early childhood education, pictures, linguistic development, involvement, children

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3	YK lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten oikeudet	8
3.1	Varhaiskasvatustilanne	8
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	9
4	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	12
5	Lapsen kielellinen kehitys	14
5.1	Kommunikointi ja puheen kehitys	15
5.2	Kielellisen tietoisuuden eri tasot	16
5.3	Kielellinen erityisvaikeus	17
5.4	Monikulttuuristen lasten kielellinen kehitys	18
6	Lapsen kielellisen kehityksen ja oppimisen tukeminen	19
7	Kuvien hyödyntäminen työvälineenä varhaiskasvatuksessa	21
8	Aikaisemmat tutkimukset.....	23
9	Eettiset näkökulmat	24
10	Opinnäytetyön kehittämisprosessi	25
10.1	Toiminnan suunnittelu ja toteutus	25
10.2	Kuvista koostuva taulu	28
11	Toiminnan arviointi.....	33
11.1	Palautteet kehittämisestä.....	33
11.2	Ryhmähaastattelu lastentarhanopettajille	34
11.3	Kehittämistyön arviointi	37
12	Pohdinta	38
	Lähteet	40
	Kuvat.....	44
	Kuviot.....	45
	Taulukot	46
	Liitteet	47

1 Johdanto

Kieli on olennainen osa ihmisen identiteettiä sekä väline yhteisöllisyyteen. Kielen avulla ihminen pystyy kommunikoimaan ja oppimaan. Sosiaalisten suhteiden luominen ja toimintaan osallistuminen lapsiryhmässä edellyttävät kaikilta sujuvaa kielitaitoa. Pedagogiikassa yhteinen toiminta ja keskustelut ovat merkityksellisessä asemassa. (Eerola-Pennanen 2017, 226, 230.) Monikulttuurisuus on nykyisin osa päiväkotien arkea ja näin ollen päiväkodeissa on paljon eri kulttuuritaustasta tulevia lapsia. Varhaiskasvatuksen tulee olla tasa-arvoista ja kunnioittaa kulttuurista moninaisuutta. (Eerola-Pennanen 2017, 221.) Kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa, johon varhaiskasvatus kuuluu, on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Nämä ovat kaikille kuuluvia perusoikeuksia. Lisäksi varhaiskasvatuksessa on tärkeää tukea lapsen valtiakielen oppimista. (Eerola-Pennanen 2017, 224; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, joka on tehty yhteistyössä Vantaan kaupungin päiväkodin kanssa. Uudistimme ja kehitimme ryhmän kasvattajille kuvista koostuvan tuotoksen, josta käytämme jäljempänä myös nimitystä ”taulu”. Opinnäytetyön kohderyhmänä oli päiväkodin 3-5 vuotiaiden ryhmä, joissa oli yhteensä 21 lasta. Kyseisessä ryhmässä oli lapsia, joilla on kielellisen kehityksen viivettä. Lapsista osa oli kaksikielisiä ja eri kulttuuritaustan omaavia. Näin ollen opinnäytetyömme tuki koko lapsiryhmän, mutta erityisesti näiden lasten arjen sujuvuutta ja kielen kehitystä. Työn tarkoituksena oli tukea lapsiryhmän kielellistä kehitystä sekä arjen sujuvuutta ja ennakoitavuutta. Tavoitteena oli, että tuotos toimisi työvälineenä ryhmän kasvattajille. Tällöin aikuiset voisivat hyödyntää taulua yhteisessä toiminnassa lasten kanssa. Tärkeänä lähtökohtana tuotoksessa oli se, että se mahdollistaa sujuvan vuorovaikutuksen lasten ja aikuisten välillä. Lisäksi pyrimme luomaan tuotoksen, joka tukee lapsia arjen hahmottamisessa sekä sanoittamisessa. Arvioimme lopuksi kehittämistyötä saadun palautteen sekä ryhmähaastattelun pohjalta.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehityksessä syvennyttään varhaiskasvatustoimintaa sääntelevään varhaiskasvatustakiin sekä varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimusta käsitellään lasten oikeuksien näkökulmasta. Osallisuus käsitettä on avattu varhaiskasvatuksen ja lapsen näkökulmasta. Osallisuuden toteutuminen edellyttää varhaiskasvatuksessa lapsen mielipiteiden ja näkemysten huomioimista (Kataja 2014, 57; Helin ym. 2018, 13). Jotta lapsen osallisuus toteutuisi, täytyy hänellä olla ensin tunne ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisesta (Järvinen & Mikola 2015, 19). Lapsen kielellinen kehitys ja siihen liittyvät erityisvaikeudet tuodaan esiin työssä. Kuvien käyttö ja lapsen kielen kehityksen tukeminen erilaisin keinoin on osa teoreettista viitekehystä. Lapset, joilla on kielellisiä haasteita, tarvitsevat mahdollisesti tukimuotoja, jotta osallisuus heidän kohdallaan toteutuu varhaiskasvatuksessa.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Aloitimme opinnäytetyön valitsemalla aiheen. Kiinnostuimme kuvien käyttöön liittyvästä aiheesta ja toiminnallisen opinnäytetyön tekemisestä. Suoritamme lastentarhanopettajan pätevyyden osana opintoja eli aiheen kautta meillä oli mahdollisuus oppia tulevaisuutta varten uutta. Vantaan kaupungin päiväkodin tarpeesta syntyi opinnäytetyömme aihe. Näin ollen aiheen valinta linkittyi omaan kiinnostukseemme aihetta kohtaan sekä työn todelliseen tarpeeseen ja hyötyyn kyseiselle päiväkodille. Meillä molemmilla on kokemusta lasten parissa työskentelystä ja koimme tästä olevan hyötyä myös opinnäytetyön kehittämistyössä. Tutustumiskäyntien ja keskustelujen yhteydessä meille selkeni kehittämistyön sisältö kokonaisuudessaan. Tapasimme päiväkotiryhmän kasvattajia ja keskustelimme heidän kanssaan opinnäytetyön aiheesta. Tällöin kartoitimme ja selvitimme opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteet.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää toimivammaksi Vantaan kaupungin päiväkodin lapsiryhmällä käytössä ollutta taulua. Taulu on kuvista koostuva tuotos, joka tukee lasten kielellistä kehitystä sekä arjen sujuvuutta ja ennakoitavuutta. Osalla lapsista oli haasteita kielellisessä kehityksessä, jotka johtuivat monikulttuurillisista taustoista ja muista kielen kehityksen viiveistä. Ryhmässä oli myös lapsia, jotka eivät tuottaneet puhetta lainkaan. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea kuitenkin koko ryhmän arjen sujuvuutta. Tuotoksen tarkoituksena oli tuottaa päiväkotiryhmälle kuvia sisältävä taulu, jota ryhmän aikuiset voivat käyttää lasten kanssa ryhmässä tai yksilöllisesti. Taulu piti sisällään päivärytmin, viikonpäivät, viikon tärkeät tapahtumat, kuukaudet, vuodenaajat ja sääilmiöt. Lisäksi säänmukaiseen vaatetukseen liittyvät kuvat olivat osa kokonaisuutta. Taulun oli tarkoitus olla monipuolinen, mutta selkeä kokonaisuus. Tuotoksen avulla pyrittiin tukemaan kielen käyttöä arkisissa tilanteissa ja mahdollistaa ennakointia päiväkodin arjessa.

Alkutilanne taulun suhteen oli puutteellinen eli siinä oli näkyvillä viikonpäivät ja muutama säähän liittyvä kuva. Taulu kaipasi kokonaisuudessaan muutosta edellyttäen, että siitä tulee selkeä ja lapsille helposti ymmärrettävä. Pyrimme tekemään taulusta mahdollisimman innostavan ja mielenkiintoa herättävän värejä käyttäen. Tavoitteena oli tukea lasta hahmottamaan sekä sanoittamaan arkea ja sen tapahtumia kuvien avulla. Erityisesti taulu tukisi monikulttuurillisessa ryhmässä lapsia, joilla suomen kielen oppiminen oli vasta alussa. Pyrimme taulun avulla lisäämään lasten oppimiskokemuksia. Pyrkimyksenä oli saada taulun avulla vuoropuhelua ryhmän aikuisen ja lasten välillä, jolloin toteutuisi lasten osallisuus. Lisäksi kuvien avulla erilaiset siirtymätilanteet helpottuvat, kun lapsen ja aikuisen välillä toimii kommunikointi sujuvasti. Tavoitteena oli, että lapset pystyvät kuvien avulla yhdistämään esimerkiksi sään ja siihen sopivan vaatetuksen.

Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli toteuttaa toimiva työväline varhaiskasvatuksen työntekijöille. Pyrimme saamaan monipuolisen oppimiskokemuksen kehittämistyöstä ja työelämäkumppanin kanssa työskentelystä. Halusimme oppia ymmärtämään paremmin varhaiskasvatuksen laajaa kokonaisuutta sekä kuinka lapsen tarpeita huomioidaan tässä kokonaisuudessa. Tavoitteenamme oli oman ammatillisuuden ja itsevarmuuden kehittyminen. Meille tärkeää oli vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä luovuuden käyttö tässä kehittämistyössä. Pyrimme pysymään opinnäytetyölle asettamassamme aikataulussa ja lisäämään paineensietokykyämme.

3 YK lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten oikeudet

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on asiakirja, jossa on kansainvälisesti hyväksytty lapsuuden tärkeys itsessään. YK:n lapsen oikeuksien sopimus astui voimaan Suomessa vuonna 1991. Suomessa ratifioitiin sopimus ottamalla se osaksi omaa kansallista lakia niin, että se vastaisi lapsen oikeuksien sopimusta. Ihmisoikeussopimus on tuomioistuimia ja viranomaisia sitova eikä sitä voi sivuuttaa esimerkiksi tilanteessa, jossa kansallinen laki olisi kyseistä sopimusta uudempi. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 2018, 4.)

Yleissopimuksen mukaan lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä. Mikäli lasta koskevissa laeissa on määritelty, että täysi-ikäisyys saavutetaan ennen 18 ikävuotta, yleissopimus on myös velvoittava. Yleissopimus pitää sisällään syrjinnän kiellon eli lapselle määrättyt oikeudet tulee toteutua sopimusvaltioissa ilman minkäänlaista erottelua muun muassa sukupuolen, kielen, kansallisen tai sosiaalisen alkuperän, syntyperän tai muuhun seikkaan perustuen. Lisäksi lasta tulee suojella kaikenlaisilta rangaistuksilta ja syrjinnältä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen etu tulee huomioida yksityisen tai julkisen sosiaalihuollon toimissa. Lapselle on taattava hänen hyvinvointinsa kannalta välttämätön huolenpito ja suojelu Lapsella on iän ja kehitystason mukainen oikeus ilmasta mielipiteensä ja näkemyksensä häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemyksien huomioiminen edellyttää, että lapselle annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi. Lapsella on myös oikeus oman mielipiteensä vapaaseen ilmaisuun. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 2018, 7, 11, 12.) Oikeus leikkiin, vapaa-aikaan, lepoon sekä kulttuurielämään ja taiteisiin on taattava lapselle (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 2018, 23).

3.1 Varhaiskasvatustilanne

Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen säädetään Varhaiskasvatustilanteesta (2018/540). Varhaiskasvatustilanteen mukaan varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatusta. Sillä tarkoitetaan pedagogiikkaa painottavaa kokonaisuutta, jossa yhdistyy hoito ja opetus. Varhaiskasvatustilanteen 3§:ssä on säädetty tavoitteet varhaiskasvatukselle. Yhtenä tavoitteen on, että varhaiskasvatus edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ikätasoa kasvua. Lisäksi lapsen oppimista ja koulutuksellista tasa-arvoa tulee tukea. Tavoitteisiin kuuluu

myös, että varhaiskasvatusympäristö on kehittävä. Lasten yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa sekä jokaisen kielen ja kulttuurin kunnioittaminen ovat tärkeitä tavoitteita, jotka tulee toteutua varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja tulee kehittää sekä vertaisryhmätoimintaa tukea. Lisäksi lapsen yksilöllinen tarve tukeen on huomioitava ja sen mukaan järjestettävä tukea, joka voi tarvittaessa olla monialaista yhteistyötä. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540.)

Varhaiskasvatuslain mukaan kaikessa varhaiskasvatustoiminnassa on huomioitava lapsen etu ja sen ensisijaisuus. Lapsen mielipiteet ja toiveet tulee huomioida ikä- ja kehitystasoa vastaavasti varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuslain 10§:ssä on säännelty varhaiskasvatusympäristöstä. sen mukaan ympäristön on oltava kehittävä ja oppimista edistävä sekä turvallinen ja terveellinen, ottaen huomioon lapsen ikä, kehitys ja muut seikat. Varhaiskasvatuslaki sisältää säännökset varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista. Opetushallituksen laatiman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla turvataan varhaiskasvatuksen yhdenvertainen toteutuminen koko maassa. Vastuu paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisestä on kunnalla, kuntayhtymällä tai yksityisellä palveluntuottajalla. Varhaiskasvatussuunnitelmien tulee perustua varhaiskasvatuslakiin. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540.)

Varhaiskasvatuslain lisäksi lastentarhanopettajien on työssään noudatettava Lastentarhanopettajan ammattietiikkaa (2004). Lastentarhanopettajan ammattietiikassa tulee esiin, että oikeudenmukaisuuden toteutuminen on tärkeää kaikessa toiminnassa. Tähän lukeutuu myös suosimisen ja syrjinnän kieltä sekä tasa-arvoinen kohtelu. Merkityksellisin asia lastentarhanopettajan työssä on suhde lapsiin, joka sisältää yksilöllisyyden kunnioittamisen ja lasten arvokkuuden huomioimisen. Lastentarhanopettajan tulee antaa lapselle aikaa kasvaa ja kehittyä rauhassa. Lisäksi lasten vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksessa on tärkeää. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004, 4, 5.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatusta sekä hoidon ja opetuksen muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan varhaiskasvatukseksi. Tässä kokonaisuudessa painottuu tärkeimpänä pedagogiikka. Tavoitteena varhaiskasvatuksella on vahvistaa lapsen oppimista, edistää hyvinvointia ja tukea kasvua ja kehitystä. Päiväkoti on yksi yleinen muoto, jossa järjestetään varhaiskasvatusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus huolenpitoon, suojeluun, hyvinvointiin, lapsen tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen ja lapsensyrjintäkielto ovat arvoperusta ja yleisperiaate varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuslain, YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016,

18.) Lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa ja oppimisympäristön kehittämisessä otetaan huomioon varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet. Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä ja se on yhteiskunnallinen palvelu. Lasten kokonaisvaltaisen kasvun edistäminen, kehityksen edistäminen sekä oppimisen edistäminen ovat varhaiskasvatuksen tehtävät yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten syrjäytymistä ehkäisevä sekä yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa edistävä palvelu ja siellä opitut taidot ja tiedot tukevat lasten aktiivista toimijuutta sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Oppimisympäristön varhaiskasvatuksessa on oltava oppimista edistävä, kehittävä, turvallinen sekä terveellinen ja lapsen ikä ja kehitys huomioiden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14, 16.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esille toiminnan tavoite tuoda esille yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja tasa-arvoa kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. Tähän pyritään edistämällä ja kehittämällä tietoisesti toimintatapoja ja rakenteita. Huomioitavaa on, että jokainen henkilö on tärkeä jäsen osana kasvatusyhteisöä. Tällöin jokaista kasvatusyhteisön jäsentä kohdellaan yhdenvertaisena huomioimalla henkilöön liittyvät tekijät. Yhdenvertaisuus ei tarkoita samanlaisuutta. Toimintakulttuurin suunnittelussa tulee huomioida esimerkiksi kieleen, vammaisuuteen ja etnisyyteen mahdollisesti liittyviä asenteita, sillä ne tulevat helposti esiin muuan muassa toimintatavoissa ja eleissä. Onkin tärkeää, että yhdenvertaisuudesta sekä tasa-arvosta keskustellaan työyhteisössä toimintakulttuuria kehittäessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Varhaiskasvatus päiväkodeissa on varhaiskasvatuksen toimintamuodoista yleisin. Siellä toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmän muodostamisessa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi sisarussuhteet, lasten ikä tai tuen tarve. Ryhmää muodostaessa pitää ottaa huomioon henkilöstön mitoitus sekä ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset ja ryhmien täytyy olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia. Pedagogiikan merkitys korostuu varhaiskasvatuslaissa ja samalla lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu. Tämä tarkoittaa sitä, että lastentarhaopettajalla on kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnitelmallisuudesta ja tavoitteellisuudesta sekä sen suunnittelusta. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä lastentarhaopettajien, lastenhoitajien sekä muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Lapsen kehityksen ja elinikäisen oppimisen perustana toimii varhaiskasvatus sekä siihen kuuluva esiopetus ja perusopetus. Tämän takaa se, että alalla työskentelevät tuntevat koulutusjärjestelmän sekä eri vaiheiden ominaispiirteet, käytännöt ja tavoitteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17-18.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan, että lapsella on oikeus saada tavoitteellista sekä suunnitelmallista opetusta, kasvatusta ja hoitoa varhaiskasvatuksessa. Tämän lapselle turvaa varhaiskasvatuslaki. Jotta tavoitteet toteutuisivat, laaditaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tavoitteet suunnitelmasta kirjataan tavoitteiksi pedagogiselle toiminnalle. Lapsen

varhaiskasvatussuunnitelman laatii henkilöstö yhteistyössä huoltajan kanssa ja se laaditaan lapsen aloitettua perhepäivähoidossa tai päiväkodissa. Myös lapsen toiveet sekä mielipide täytyy huomioida ja selvittää suunnitelmassa ja se vastuu niiden selvityksestä ja sopivasta keinosta niiden selvitykseen on henkilöstöllä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

Lähiympäristön sekä muiden ihmisten kanssa käyty vuorovaikutus kasvattaa, opettaa ja kehittää lasta. Tämä oppimiskäsitys on huomioitu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Näkemyksenä edellä mainitussa oppimiskäsityksessä on ajatus lapsesta aktiivisena toimijana. Jo syntymästä asti lapset ovat uteliaita oppimaan. Lapset ovat halukkaita oppimaan uutta sekä toistamaan ja kertaamaan asioita. Kokonaisvaltaiseen oppimiseen sisältyy taidot, tiedot, tunteet, toiminta, keholliset kokemukset, aistihavainnot ja ajattelu. Muiden toiminnan jäljittely ja ympäristön tarkkailu ovat olennainen osa oppimista. Lähtökohtana oppimisessa on vuorovaikutussuhteet ja hyvät tunnekokemukset. Yhteenkuuluvuuden tunne on keskeisessä roolissa lapsen osallisuuden ja oppimisen kannalta. Henkilöstö tukee ja ohjaa lasta oppimisessa. Tavoitteellinen, sopivasti haastava sekä kiinnostava toiminta, joka luo lapselle onnistumisen kokemuksia on tärkeä tekijä lapsen oppimisen kannalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.) Varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu käsite oppimisympäristö, joka pitää sisällään fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen alueen. Oppimisympäristön tulee olla oppimista edistävä, kehittävä ja turvallinen. Oppimisympäristöllä viitataan muun muassa käytäntöihin, välineisiin, tarvikkeisiin ja paikkoihin, joiden avulla lapsen kehitystä, vuorovaikutusta ja oppimista tuetaan. Tärkeä osa oppimisympäristöä on myös tavoite kielellisen kehityksen tukemisesta ja kulttuurillisen moninaisuuden näkyvyydestä päiväkodeissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31-32.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan, että kasvattaja kohtaa lapsen niin, että lapsen kokemus yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta toteutuu riippumatta hänen persoonallisuudesta, tarpeista tai perhekuulttuurista. Tämän lisäksi esille tuodaan yhteisöllisyyden tunteen tukevan lapsen oppimista ja toiminnassa pyritään siihen, että lapsi löytää paikkansa ryhmän sisällä ja kokee yhteenkuuluvuutta muiden ryhmän jäsenten kanssa. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan myös kielitietoisesta varhaiskasvatuksesta. Tällä viitataan siihen, että henkilöstön on ymmärrettävä kielen tärkeys lasten oppimisen, vuorovaikutuksen ja kehittymisen kannalta. Henkilöstön tulisi toiminnassaan kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön ja toimia mallina lapsille. Lapsille tulee myös mahdollistaa erilaisia tilanteita riittävään kielenkäyttöön. Kielen kehityksen tärkeys pohjautuu ajatukseen monikulttuurisuudesta ja sen näkemisestä voimavarana. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 31-32.)

Kuvia käytetään varhaiskasvatuksessa toiminnan tukena ja näin ollen se on yksi työväline lapsen oppimisen ja kehityksen tueksi. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esille

kiireettömyys varhaiskasvatuksen kaikissa tilanteissa. Lapsen oppiminen ja ajattelu kehittyvät, kun kasvattajalla on aikaa pysähtyä lapsen kanssa eri tilanteiden äärelle. Kiireettömän päiväjärjestyksen ja ilmapiirin luominen on kasvattajan vastuulla. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 22.) Vantaalla päiväkotiryhmien henkilöstön vastuut sekä työvuorot toteutetaan toimintayksikön ja lapsiryhmän tarpeita ja pedagogista näkökulmaa vastaavaksi (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 14). Lisäksi Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esille yhteisöllisyys ryhmässä. Syksyisin kiinnitetään huomiota ryhmäytymiseen ja sitä tukeviin toimintamalleihin. Henkilöstön tehtävä on huolehtia, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään ja olevansa sen jäsen. Kun lapsen osallisuutta tuetaan toiminnan suunnittelussa ja aikuinen on läsnä arjessa, ilmapiiri lapsiryhmässä on turvallinen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 18.)

4 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallisuus tarkoittaa subjektiivista kokemusta. Lapsella se tarkoittaa hänen omaa tunnetta osallisuudestaan (Järvinen & Mikkola 2015, 13). Lapsella osallisuuden oppimista tapahtuu kaikkialla (Helin ym. 2018, 13). Uusin lapsitutkimus on tuonut esille lapsuuden sekä lapsen itseisarvon. Ajatellaan, että lapsuus on ainutlaatuinen vaihe jo itsessään. Tällöin lapsi vaikuttaa omaan ympäristöönsä aktiivisuudellaan ja osallisuudellaan sekä kaikissa kehitysvaiheissa muuttaa sitä. Lapsuus ei siis pelkästään valmista lasta aikuisuuteen, vaan on ainutlaatuinen vaihe ihmisen elämässä. Lapsen osallisuuden tavoitteita ovat mielekkäiden ratkaisujen toteutuminen lapsen elämän kannalta, itsetunnon vahvistaminen, syrjäytymisen ennalta ehkäisy, elämän hallinnan ja mielekkyyden lisääminen sekä yhteisöön kuulumisen ja yhteisöllisyyden tunteen lisääntyminen. (Järvinen & Mikkola 2015, 13-14.)

Ihmisen itsetunnon perusta on kokemus omasta arvokkuudesta. Jokainen ihminen haluaa tulla kohdelluksi hyvin sekä tulla rakastetuksi. Jos ihminen ei arvosta itseään, on hänen vaikea arvostaa vilpittömästi toista ihmistä. Jo aivan pienellä lapsella on halu saada huomiota osakseen. Lasta arvostava kasvatus on lapsen kutsumista osallisuuteen sekä yhteyteen muiden ihmisten kanssa. Filosofin Frank Martelan mukaan itsensä toteuttaminen sekä toisiin ihmisiin liittyminen on arvokkaan elämän perusta. Martelan mukaan ihmisen psykologisia perustarpeita ovat vapaaehtoisuus, kyvykkyys, läheisyys ja hyvän tekeminen. Vapaaehtoisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta toteuttaa itseään ja tehdä omia valintoja. Hallinnan ja onnistumisen kokemuksista syntyy kyvykkyuden tunne. Toiminnan ja tekemisen kautta tapahtuu suurin osa lapsen oppimisesta. Läheisyys ja sosiaaliset suhteet tarjoavat kokemuksen elämän arvokkuudesta ja omasta hyvinvoinnista. Yhteys toisiin ihmisiin on lapsen suurimmista kehityksellisistä tarpeista. Hyvän tekeminen ja myötätunto syntyvät turvallisessa vuorovaikutuksessa. Lapsen on tärkeä oivaltaa, että hän voi tuottaa hyvää toisille omilla sanoilla ja teoilla. Lapsen tietoisuuden hahmottaminen ja käsitys omasta elämästä kehittyvät vähitellen hänen saadessa aloitteilleen huomiota, ymmärrystä ja arvostusta. Lapsen aloitteet

vastaanottaa aikuinen, joka auttaa lasta toteuttamaan ja kokemaan merkitytä sekä iloa tuottavia asioita lapsen elämässä. (Järvinen & Mikkola 2015, 20-22.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa osallisuuden periaate on vahvasti läsnä. Osallisuudella tarkoitetaan lapsen mielipiteiden ja näkemysten kuulemistä sekä lapsen tunnetta vaikuttaa päätöksentekoon. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yksi tärkeimmistä periaatteista liittyy lapsen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemiseen kehitys- ja ikätason mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, Kataja 2014, 57, Helin ym. 2018, 13.) Varhaiskasvatuksessa osallisuus voidaan määritellä eri tavoin. Päiväkodin arjessa osallisuus näkyy perustoiminnoissa ja rutiineissa niin, että lapsi on toimija. Sosiaalisissa suhteissa osallisuus näyttäytyy yhteisessä toiminnassa sekä vuorovaikutustilanteissa. Tällöin kaikki osallistujat ovat tasa-arvoisia ikään katsomatta. Kokemuksena osallisuus puolestaan viittaa lapsen omaan tunteeseen osallisuudesta päiväkodissa. (Leinonen 2011, 18.) Leena Turja on tarkastellut osallisuutta painottaen tunnekokemuksen kautta toteutuvaa osallisuutta. Tässä tärkeänä lähtökohtana ovat lapsen merkitykselliset kokemukset. Lapset eivät ole samanlaisia ja tällöin he myös oppivat sekä suhtautuvat ympäristöön eri tavoin. Näin ollen heidän osallisuuden kokemus on yksilöllistä. Huomioitavaa on se, että osallisuus tarkoittaa myös lapsen tietoista valintaa esimerkiksi jättäytyä pois ryhmätoiminnasta ja valita sen sijaan itsenäistä tekemistä. Aikuisen vastuulla on kuitenkin arvioida, milloin on tarpeellista ohjata lapsi yhteiseen toimintaan. (Turja 2011, Leinonen 2011, 19.)

Päivähoidon aloittaminen tarkoittaa lapsella liittymistä uuteen yhteisöön, jonka käytäntöihin sekä tapoihin lapsi tutustuu pikkuhiljaa. Lapsen ollessa vuorovaikutuksessa aikuisiin sekä toisiin lapsiin tapahtuu osallisuutta. Lapselle osallisuus on hyvin käytännöllistä. Jos lapsi kokee tulevaisuutta ymmärretyksi ja kuulluksi, toteutuu lapsen osallisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen ideoihin ja aloitteisiin suhtaudutaan kannustavasti sekä myönteisesti ja lapsi saa osallistua päätöksentekoon ja tehdä valintoja. Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa se, kokeeko hän olevan omassa elämässään aktiivinen toimija. (Järvinen & Mikkola 2015, 19) Päiväkodissa lapsen oppiminen tapahtuu kaikkialla. Tällöin lapsi on omassa oppimisessaan osallisena eikä vain henkilöstön toiminnan kohde. (Helin ym. 2018, 13.)

Päiväkodissa tapahtuu paljon päivittäistä perustoimintaa. Sen tärkein tehtävä on lapsen perustarpeisiin vastaaminen ja samalla se vahvistavaa lapsen itsenäisyyttä sekä omatoimisuutta. Perustoimintoihin liittyy myös opetusta. Esimerkiksi lapselle opetetaan milloin ja missä pestään kädet. Nämä perustoiminnot ovat lapsen loppu elämän oppeja. Lapsen oppimista ja kehittymistä tuetaan perustoimintojen avulla, mutta samalla ne mahdollistavat lapsen osallisuutta. Keskeistä osallisuudessa on kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, joka johtaa yhteiseen päätöksen tekoon. Osallisuutta tapahtuu, kun lapsi saa tiedon siitä, kuinka toimitaan, miksi jokin asia tehdään niin ja millaisia välineitä ja materiaaleja lapsella on

käytössä. Tällöin lapsella on mahdollisuus suunnitella omaa toimintaansa ja tuntea, että omalla toiminnalla on merkitys. (Leinonen 2014, 102-105.)

Lapsen osallisuutta toiminnallisin tavoin päiväkotiryhmässä voi harjoittaa, ottamalla lapset mukaan arjen suunnitteluun, varmistamalla ryhmän turvallisuuden, ottamalla lapset mukaan tekemisiin, muokkaamalla oppimisympäristöä, joustamalla päiväjärjestyksestä, harjoittamalla pienryhmätoimintaa, tukemalla ystävyyssuhteita, puuttamalla kiusaamiseen sekä vahvistamalla leikkipedagogiikkaa. Lapsen osallisuutta päiväkotiryhmässä voi tukea myös vuorovaikutuksellisin keinoin kuten keskustellen, leikkien, kannustaen, kuunnellen, lohduttaen, katseella ja kosketuksella, innostaen sekä ilmein ja elein. (Järvinen & Mikkola 2015, 19, Helin 2018, 14-15.) Päivärytmi, joka on joustava sekä riittävän väljä, luo tilaa yhteyksien syntymiselle. Toiminta ja suunniteltu sekä spontaani toiminta aikuisten ja lasten välillä on mahdollista, kun arjen toiminnalla on hyvä runko. (Järvinen & Mikkola 2015, 18.)

Varhaiskasvatukseen on uutena käsitteenä tullut laaja-alainen osaamisen. Tällä tarkoitetaan taitojen ja tietojen sisäistämistä nopeasti kehittyvässä ja muuttuvassa ympäristössä. Sisäistämisen lisäksi taitoja ja tietoa pitää pystyä soveltamaan sekä yhdistämään eri asioihin. Jo pienenä lapsena alkaa laaja-alaisen osaamisen kehittyminen ja se jatkuu koko ihmisen elin iän ajan. Laaja-alaista oppimista voidaan kutsua myös elinikäisestä oppimisesta. Oppimiseen tarvitaan luottamusta, innostusta, rohkeutta ja avoimuutta uusia asioita kohtaan. Yksilön vaikuttamisen ja osallistumisen taidot vaikuttavat yksilön kiinnostukseen ja mahdollisuuksiin osallistua toimintaan yhteisössä sekä omaan halukkuuteen vaikuttaa asioihin. Siksi on tärkeää herättää auttaa lasta uskomaan omiin taitoihinsa sekä tukea häntä asteittaisen itsenäisyyden lisääntymisessä. Lapsen ajatusten kuuleminen, hänen arvostava kohtaaminen sekä yhdessä aikuisten ja toisten lasten kanssa toimiminen tukevat ja vahvistavat lapsen vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja. Lapsen ollessa mukana vaikuttamassa hän oppii uusia vuorovaikutustaitoja ja yhteisten sopimusten, sääntöjen sekä luottamuksen merkitystä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä onkin huolehtia jokaisen lapsen mahdollisuudesta päästä mukaan yhteiseen leikkiin ja toimintaan. (Helin ym. 2018, 14-15.)

5 Lapsen kielellinen kehitys

Synnyinäisten valmiuksien kokonaisuus, joka myöhemmin lapsen kehittyessä muodostaa uusia taitoja, on kielen oppimisen kannalta olennaista. Nämä valmiudet luovat kielen kehityksen toiminnallisen perustan. Kielen kehityksen toiminnallista perustaa on tuonut esiin Yhdysvaltalainen tutkija Elisabeth Bates (2004). Batesin mukaan lapselle on ominaista katsoa muita ihmisiä ja seurata eleitä sekä kuunnella puhetta. Lisäksi lapsi on jo varhain kiinnostunut lähellä olevista esineistä ja omaa taidon yhdistellä eri aistihavaintoja. (Nurmi ym. 2018, 39.) Kieli on olennainen osa lapsen oppimista ja sitä tarvitaan itsensä ilmaisemiseen (Nurmilaakso 2011, 31; Hakamo 2011, 12; Nurmi ym. 2018, 41). Kielen kautta lapsi pystyy sisäistämään tietoa ja jättämään sen muistiinsa. Pienillä lapsilla tapahtuu jatkuvaa kielen kehitystä, mikä on

yhteydessä myös puheen kehitykseen. Kielenkäytöllä tarkoitetaan ajattelemista, tunteiden ja toiminnan välittämistä sekä sosiaalista vuorovaikutusta. (Nurmilaakso 2011, 31.)

Lapsen kognitiivinen kehitys esimerkiksi älykyys, muisti, havaitseminen ja puheen kehitys ovat yhteydessä lapsen kielelliseen kehittymiseen. Tunnetuimmat kielen kehityksen tutkijat ovat Jean Piaget ja Lev Vygotsky. Molemmille tutkijoille yhteinen ajatus liittyy näkemykseen lapseen itsensä rakentajana. (Nurmilaakso 2011, 32.) Vygotskyn mukaan lapsen kehityksessä merkittävimmät muutokset tapahtuvat 3-7 ikävuosien aikana. Näinä ikävuosina myös lapsen puhe ja kieli kehittyvät. (Koivula & Hännikäinen 2017, 100.) Kielellistä kehitystä ennustavat tutkimusten mukaan neljä varhaiseen viestintään kuuluvaa toimintaa. Ensimmäisenä on lapsen tunneilmaisu ja katsekontakti ja toisena on varhainen ääntely ja jokeltelu. Kolmantena kommunikoivat eleet sekä neljäntenä esineiden käyttö ja symbolinen leikki. (Laakso 2014, 34-35.)

Lapsen taito kohdistaa esinetoiminnot toiseen esimerkiksi nukkeen tai vanhempiin tapahtuu yleensä kahden vuoden iässä. Tällöin lapsi osaa muun muassa juottaa ja syöttää nallea tai nukkea. Nämä ovat kuvitteellisia eli symbolisia leikkitoimintoja ja ne liittyvät etenkin aikaiseen ymmärtävään sanavarastoon. Suomessa teknologialla on vaikutusta siihen, että tällä hetkellä lasten tavoitteelliset esinetoiminnot liittyvät erilaisiin teknisiin laitteisiin, kuten puhelimiin ja kaukosäätimiin. Lapsia, joilla sanat tulevat viiveellä voidaan tukea harjoittelemalla esinetoimintoja ja symbolisia leikkejä. Lapsen kyky seurata toisten ihmisten tarkkaavaisuuden kohdentumista ja ymmärtää sen merkitys tulkittaessa puhuttua kieltä viittaa jaettuun tarkkaavaisuuteen. Lapsi pystyy tällöin myös jakamaan saman huomion kohteen toisen ihmisen kanssa. Tärkeä osa kielenoppimista on se, että lapsi pystyy ymmärtämään äänneyhdistelmän ja oikean merkityskohteen välisen yhteyden. Jaetun tarkkaavaisuuden taito liittyy vahvasti kielen oppimiseen. (Laakso 2014, 37,38, 40.)

Lapsi oppii kieltä ympäristön ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta osallistumalla myös itse. (Koivula & Laakso 2018,111; Laakso 2014, 27). Lapselle taito oppia kieltä on hyvin tärkeää, sillä sen avulla opitaan uutta ja tutustutaan ympäristöön sekä jäsennetään havaintoja. Sosiaalinen vuorovaikutus, tunteiden ilmaiseminen ja ongelmien ratkaisu tapahtuvat puheen välityksellä. (Lyytinen 2014, 51; Nurmi ym. 2018, 41.)

5.1 Kommunikointi ja puheen kehitys

Kommunikoinnilla tarkoitetaan toimintaa, joka tapahtuu vastavuoroisesti molempien osapuolten välillä. Viestintäkeinot osapuolten välillä voivat olla tiedostamattomia eli sanattomia (nonverbaaleja) tai tiedostettuja. Tiedostamattomassa kommunikoinnissa on kyse muun muassa eleistä, katseesta, ilmeistä ja kehon kielestä. Kommunikointi on kaikille ihmisille ominaista. Lapsen kyky kommunikoida kehittyy enne kielellistä kehittymistä. Ihminen kykenee siis kommunikoimaan, vaikka ei puhuisikaan. (Huuhtanen 2011a, 12; Papunet 2018.) Kielen

kehityksen kulku on kuvailtu etenevän esikielellisestä kommunikoinnista kohti kielellistä kommunikointia ja lopuksi puhekommunikoinnin tasolle. Kielelliseen kommunikointiin siirtyminen edellyttää kognitiivisia taitoja esimerkiksi muistia, havaintoja ja loogista päättelykykyä. Puhekommunikointiin tarvitaan monen osa-alueen muun muassa aivojen ja lihasten täsmällistä yhteistyötä. (Huuhtanen 2011a,13.) Lapsen kielen kehitys on nopeaa muutaman ensimmäisen vuoden aikana. Tässä kielenkehityksen varhaisessa vaiheessa lapsi ymmärtää enemmän kuin pystyy itse tuottamaan puhetta. (Koivula & Laakso 2017,114; Lyytinen 2014, 54.)

Kieltä opetteleva lapsi kiinnittää huomiota ympäristössä puhetilanteisiin ja hiljalleen oppii tuottamaan puhetta. Sanojen käyttäminen edellyttää lapselta taitoa ääntää sekä käyttää sanoja kommunikaation välineenä. Kolme vuotias lapsi on innokas opettelemaan uusia sanoja. (Lyytinen 2014, 55; Nurmi ym. 2018, 42,43.) Sana varasto lisääntyy leikki-ikäisellä nopeasti ja lapsi pystyy muodostamaan lauseita ilman, että niitä tietoisesti opetetaan hänelle (Nurmi ym. 2018, 41). Lapsen taito puhua on jaoteltu eri ikäkausien mukaan. Alle vuoden ikäinen lapsi osaa jokeltaa ja pitää ääntä saadakseen huomiota. Kaksivuotias lapsi on kiinnostunut kuuntelemaan ja puhumaan. Kolmenvuoden iässä lapsen puhe ei ole vielä sujuvaa, mutta kuitenkin ymmärrettävää. Neljä vuotiaana lapsi pystyy käyttämään selkeitä lauseita, mutta ei osaa vielä kaikkia äänneitä. Viisivuotiaalle on ominaista monipuolinen kielen käyttö ja sujuva ääntäminen. (Hakamo 2011,26, 27; Lyytinen 2014, 54; Nurmi ym. 2018, 49.)

5.2 Kielellisen tietoisuuden eri tasot

Suomeen kielellisen tietoisuuden käsite saapui vuoden 1990-luvun alussa Margit Torneuksen tutkimusten kautta, mutta sen ulkoista tarkastelemista oli varhaiskasvatuksessa jo ennen tätä. Kolmen ja kahden vuoden iässä lapsen pohtivat sanojen merkitystä. Pikkuhiljaa lapsi oppii pohtimaan kieltä ulkopuolisesti ja kielellinen tietoisuus kehittyy. Lapsen kielellisen tietoisuuden muodostumisen kohdalla puhutaan metalingvistisesta asenteesta. (Nurmilaakso 2011, 32.) Kielellinen tietoisuus jaetaan neljään eri tasoon, jotka ovat fonologinen, morfologinen, syntaktinen ja semanttis-pragmaattinen tietoisuus (Nurmilaakso 2011, 34; Hakamo 2011,55).

Tietoisuus äänneistä viittaa fonologiseen tietoisuuteen. Kyse on siitä ymmärtääkö lapsi kirjaimen ja sitä vastaavan äänneen yhteyden. Kirjaimen ulkomuodon tunnistaminen on myös yksi osa fonologista tietoisuutta. Valmius tunnistaa eri äänneitä ja yhdistää niitä sanoiksi vaatii fonologista tietoisuutta. Lasten kannalta on hyödyllistä käydä läpi erilaisia sanoja ja niiden äänneitä esimerkiksi opettaja voi poimia loruista sanoja, joiden kirjaimien äänneitä harjoitellaan. On tärkeää, että harjoittelut ovat mielenkiintoisia ja niissä huomioidaan leikkisyys ja monipuolisuus. (Nurmilaakso 2011, 34; Hakamo 2011, 55.) Morfologinen tietoisuus on kielen sanaston ja muotojen käsittämistä. Eli kyse on siitä, miten sanat taipuvat ja millainen sanojen rakenne on. Lapset ovat taitavia keksimään uusia sanoja yrittäessään tuoda esiin tarkoitustaan. Kielellinen kehitys on nopeaa neljästä kuuteen ikävuoteen saakka. Lapsella on

suuri halu tulla ymmärretyksi ja siksi tarvittaessa lapsi kykenee muuttamaan aikaisemmin opittuja sanoja tilanteen vaatiessa. Morfologisen tietoisuuden kehittämiseksi lapselle tulee kannustavalla otteella opettaa uusia sanoja. (Nurmilaakso 2011, 34.)

Syntaktisella tietoisuudella tarkoitetaan kielen sääntöjärjestelmää eli lauseiden rakennetta, sanajärjestystä sekä puheen melodiaa ja rytmiä. Lapsen kognitiivisen kehityksen myötä syntaktinen tietoisuus myös kehittyy. Semanttista tietoisuutta on sanojen merkityksen ja sisällön tiedostaminen. Pragmaattinen tietoisuus, joka kehittyy lapsen kasvun myötä tarkoittaa sitä, että lapsi sisäistää miten kieltä käytetään tarkoituksenmukaisesti. Tällöin lapsi esimerkiksi pystyy kertomaan ja kuvailemaan sekä perustelevaan asioita käyttämällä kieltä. (Nurmilaakso 2011, 35; Hakamo 2011, 55.) Kielellistä tietoisuutta voidaan harjoitella päivähoidossa erilaisten harjoitteiden avulla, mutta myös arkiset tekemiset kehittävät kielellistä tietoisuutta ja puhetta (Hakamo 2011, 60).

5.3 Kielellinen erityisvaikeus

Kielellisellä erityisvaikeudella (specific language impairment, SLI) tarkoitetaan lapsen puheen ja kielen kehityksen viivettä. Tästä on käytetty aikaisemmin nimitystä dysfasia. Suomalaisista lapsista noin seitsemällä prosentilla on arvioitu olevan kielellistä erityisvaikeutta. (Ahonen ym. 2014, 73; Riikola & Asikainen 2010; Aivoliitto 2018.) Kielellinen vaikeus näkyy usein vuorovaikutustilanteissa ja lapselle sosiaaliset tilanteet saattavat olla hankalia. Lapsi saattaa olla kykenemätön ymmärtämään eikä näin ollen pysty toimimaan esimerkiksi yhteisesti annettujen ohjeiden mukaisesti ryhmätilanteissa. Lapsen näkökulmasta useat arjen tilanteet voivat olla ennakoimattomia ja pelottavia, kun lapsi ei kykene ymmärtämään eikä ilmaisemaan itseään. Tästä seuraa se, että lapsi saattaa vetäytyä pois niistä tilanteista, jotka hän kokee haastavaksi kielen ymmärtämisen vaikeuden takia. (Aivoliitto 2018.)

SLI:n voidaan arvioida olevan lievää tai vaikeaa. Vaikeasta kielellisestä ongelmasta on kyse, kun kolme vuotias ei kykene sanallisesti ilmaisemaan itseään tai hänellä on huomattava ymmärtämisen vaikeus. Lapsella voi olla samanaikaisesti vaikeuksia myös molemmissa. Lisäksi ongelma luokitellaan vaikeaksi, kun lapsen oppiminen ja vuorovaikutustilanteisiin osallistuminen edellä mainituista syistä kärsii tai lapsi tarvitsee tukea kommunikointiin säännöllisesti. Diagnoosi kielellisestä erityisvaikeudesta perustuu moniammatillisen työryhmän yhteistyöhön. Tähän työryhmään kuuluu muun muassa lääkäri, psykologi ja puheterapeutti. (Kunnari & Savinainen- Makkonen 2012, 172; Käypä hoito -suositus 2010, 3, 6.) Erityisvaikeutta voi olla hankala tunnistaa arkisissa tilanteissa ja usein diagnoosin tekeminen on luotettavin leikki- ikäisellä eli noin neljä vuotiaalla. Kuitenkin tätä aikaisemmin tulisi puuttua ja tarjota tukitoimia, mikäli epäily erityisvaikeudesta herää. Erityisvaikeutta on katsottu esiintyvän työillä vähemmän, kuin pojilla. (Käypä hoito -suositus 2010, 3.) Käypä hoito -suosituksen mukaan (2010) lasta tulisi tukea myös päivähoidon arjessa erilaisten kommunikointi menetelmien avulla esimerkiksi käyttämällä kuvia. 3-5 vuotiaat mahdollisesti hyötyvät verbien,

aikamuotojen ja persoonamuotojen kohdennetusta harjoittelusta. Tukitoimena voidaan käyttää puheterapiaa, jota toteuttaa puheterapeutti. Yleensä puheen ymmärtämisen tukena on käytetty kuvatauluja. (Käypä hoito -suositus 2010, 9, 11.)

Hyvin jäsentynyt päiväjärjestys auttaa ja tukee lasta, jolla on kielellisiä haasteita. Kielen kehityksen erityisvaikeus voi ilmetä usein eri tavoin. Tällöin ongelmat näkyvät puheen vastaanottamisessa, puheen tuottamisessa tai molemmissa. Lapsi ei ymmärrä kuulemaansa puhetta tai ei pysty tuottamaan ymmärrettävää puhetta, vaikka toisen ihmisen puhetta ymmärtääkin. Lapsen tuottama puhe on epäselvää, että sitä ei ymmärretä tai lapsi ei tuota puhetta ollenkaan. 3-4 vuotiaana SLI alkaa näkyä lapsen puheen kehittymisen myötä. SLI voi ilmetä lievänä, jolloin se voi näkyä sanojen haparointina, vähäisenä puheena tai niukat vuorovaikutus- ja keskustelutaidot. Joskus se näkyy oppimisvaikeuksina kouluiässä. (Heinämäki 2000, 54-55, 58.) Puheterapia on tärkeä tukimuoto. Sen lisäksi sanojen ymmärtämisessä auttaa säännöllinen toiminta sekä muuttumaton ympäristö. Esimerkkinä joka päivä toistuva ruoan jälkeen päiväunille meno, yhdistyy siihen käytettävään ilmaisuun ”mennään päikkäreille”. Lapsen ymmärtämistä voi lisätä tukikuvin. Esimerkiksi tyynyn kuva on helppo mieltää nukkumiseen ja kuva pihalta ulkoiluun. Kuvien avulla lapsi voi myös ilmaista itseään. Edellä mainituilla keinoilla lapsi tulee paremmin ymmärretyksi ja minimoidaan lapsen turhautumista. (Heinämäki 2000, 55.)

On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka paljon lapsi ymmärtää puhetta. Viivästynyt puheen kehitys on alkuun hidasta, mutta kehittyy kuitenkin normaalin tavoin ja se voi 3-4 -vuotiaana nopeutua. Tällöin puheen tukeminen arkitoiminnoissa puheterapian lisäksi on erityisen tärkeää. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi leikit, lukuhetket ja perushoitotilanteet. Lapsi tarvitsee erilaisia uusia kokemuksia, sillä ne lisäävät lapsen sanavarastoa arjessa. Tämän lisäksi asioiden nimeäminen, aikuisen sekä toisten lasten puheen kuuleminen sekä tekemisen sanoittaminen ovat tärkeitä kielellisiä virikkeitä lapselle. Puheen viivästyessä vuorovaikutuksen tukeminen on erityisen tärkeää. (Heinämäki 2000, 54.)

5.4 Monikulttuuristen lasten kielellinen kehitys

Suomalaiseen varhaiskasvatukseen kuuluu eri kulttuurien ja kielten moninaisuus, joihin lukeutuu saamelaiset, viittomakieliset, maahanmuuttajataustaiset sekä romani lapset. Äidinkieli on perusoikeus, joka on taattu Suomen perustuslaissa. Näin ollen jokaisella eri kulttuuritaustaisella lapsella on edellytys kasvaa monikulttuurisen yhteiskunnan jäseneksi ylläpitämällä omaa kulttuuriaan ja kieltään. (Halme 2011, 86; Halme & Vataja 2011, 9; Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 10.) Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan toisesta maasta muuttaneita ja Suomessa syntyneitä taustaltaan maahanmuuttaja lapsia (Opetushallitus 2018; Halme & Vataja 2011, 8). Päivähoidon aloitus voi olla haastavaa lapselle, joka ei ymmärrä kieltä ja tulee vieraasta kulttuurista. Näin ollen päivähoidon aloittamisen tulee olla suunnitelmallista niin, että lapsella on mahdollisuus tutustua uuteen ympäristöön. Kielen

oppimisen kannalta tärkeää on, että lapselle välittyy turvallisuuden tunne. (Halme 2011, 87.) Päivähoito tarjoaa lapselle luonnollisen ympäristön oppia suomen ja ruotsin kieltä (Halme & Vataja 2011, 10). Aikuisella on tärkeä rooli lapsen tukijana ja hänen tulee laajentaa sekä täydentää lapsen viestejä (Halme 2011, 87).

Näkemykset kielenoppimisesta ovat erilaisia ja ne ohjaavat kasvattajan tapaa opettaa kieltä. Kasvattajan on tärkeä ymmärtää omia arvojaan, jotka pohjautuvat kulttuuri- ja kielitaustaan. Opetus ja kasvatustyö ovat arvoihin yhteydessä olevaa toimintaa. Näin ollen kasvattajan työ perustuu arvovalintoihin ja ne näkyvät tavassa kohdata lapsi. Kielentutkimuksissa kielen katsotaan olevan yhteisöllistä toimintaa, jonka opettelu tapahtuu osallisuuden ja vuorovaikutuksen kautta. (Halme 2011, 89-90; Halme & Vataja 2011, 10-11.)

Isoissa lapsiryhmissä oleva melu voi mahdollisesti heikentää suomen oppimista, koska lapsi voi kuulla kieltä väärin ja puheen ymmärtäminen voi olla haastavaa. Suomen tehokasta oppimista edistää toiminnan jakaminen pienryhmiin. Funktionaalinen kaksikielisyys on kielikasvatuksen tavoitteena varhaiskasvatuksessa. (Halme 2011, 92.) Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi pystyy ajattelemaan, ymmärtämään ja puhumaan kahdella kielellä sekä vaihtamaan niitä (Hassinen 2005). Taidollisesti kahden kielen ei tarvitse olla samalla tasolla, mutta tavoitteena olisi, että äidinkieli ja toinen kieli kulkevat rinnakkain. Toiminnallisen kaksikielisuuden kohdalla tärkeintä on, että lapsi osaa käyttää kieliä tarpeeksi omien tarkoitustensa verran. (Halme 2011, 92.)

Tarkoituksena suomi toisena kielenä opetuksessa on funktionaalisuus, joka perustuu lapselle tärkeään sanastoon. Tärkeimmät sanastot ovat leikkiin ja ryhmään sekä arjen tilanteista selviytymiseen liittyviä. Kielen opettamisen tulisi olla osa varhaiskasvatuksen sisältöä niin, että oppiminen tapahtuu aidoissa kielenkäyttötilanteissa. Lapsi oppii eri tilanteisiin liittyvää kieltä päivittäisten toimintarutiinien kautta ja aikuisen on luotava lapselle mahdollisuus näihin tilanteisiin. Lapsilähtöisyys toimii S2-opetuksen pohjana. Näin ollen opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitava lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, tuen tarpeet, osaamisalueet ja toimintatavat. Suomi toisena kielenä - opetuksen haaste varhaiskasvatuksessa on se, miten se saadaan liitettyä osaksi arjen toimintaa. Opetuksen vastuu olisi hyvä olla koko kasvattaja yhteisöllä. (Halme 2011, 93.)

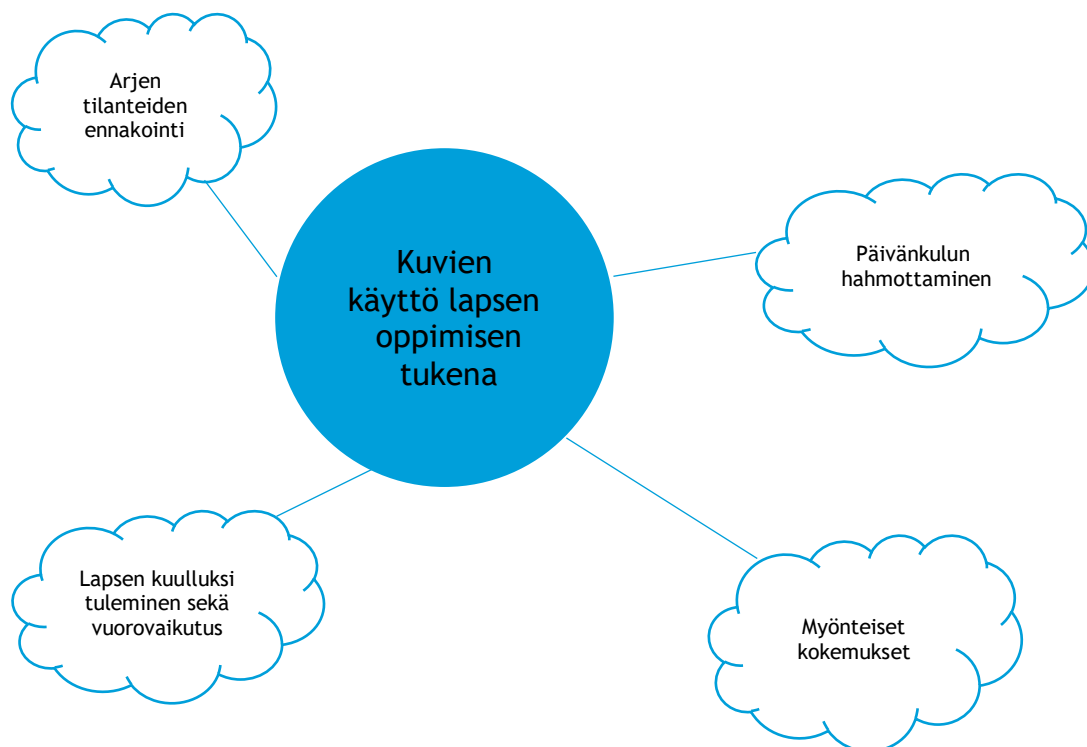
6 Lapsen kielellisen kehityksen ja oppimisen tukeminen

Kielelliset ja kommunikaatiotaidot ovat merkityksellisiä ryhmätoiminnan ja sitä kautta toisilta oppimisen näkökulmasta. Lisäksi nämä taidot tukevat osallisuuden toteutumista. Tuen tarpeessa olisi hyvä huomioida lasten keskinäisen vuorovaikutuksen toteutuminen ja osalliseksi pääseminen. Näin lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen toimintansa ryhmässä on merkityksellistä. Toimintaperusteisessa tukemisessa tarkoituksena on sisällyttää lapsen tarvitsema tuki arjen ohjelmaan ja useasti toistuviin toimintoihin. (Turja 2017, 154.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 26, 27) mukaisesti kasvattajan läsnäolo ja

lasten tarpeiden ymmärtäminen ovat tärkeitä asioita (Turja 2017, 155). Lapsen monipuolinen osallistuminen ja suoriutuminen edellyttävät usein rakenteellisia järjestelyjä. Näin ollen pienryhmätoiminta sekä apuvälineiden käyttö ovat suotavaa. Lapsia autetaan esimerkiksi vaatteiden pukemisen ja päivän ohjelman hahmottamisessa kuvien monipuolisella käytöllä. (Turja 2017, 155.)

Lapselle puhuminen on olennainen osa lapsen kielellistä kehitystä. Pieni lapsi, joka ei ole vielä oppinut puhumaan hyötyy puheen kuulemisesta, jotta sanavarasto karttuu ja puhe kehittyy. Lapsi kehittyy kielellisesti, riippumatta siitä osaako hän itse puhua. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä taas edistää erilaisten kirjojen ja tekstien lukeminen lapselle. On hyvä huomioida se, että lapsi hyötyy runojen ja satujen lisäksi muista kirjoituksista, kuten esimerkiksi sarjakuvista. Näin ollen tutustumalla erilaisiin kirjoituksiin lapsi oppii sisäistämään myös sen, että tilanne kohtaisesti, käytetty kieli saattaa muuttua. Lapset kiinnostuvat myös lukemisesta ja kirjoittamisesta kyseisessä iässä. Yleensä neljä ja viisivuotiaat alkavat kiinnittää huomiotaan lukemiseen. Kognitiiviset tekijät, jotka ovat yhteydessä lukutaitoon, kehittyvät suuresti ennen kouluikää. (Nurmilaakso 2011, 35-36.) Varhaiskasvatuksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että päiväkodin ympäristö on kielellisesti virikkeellinen. Näin ollen erilaisten valmiiden tai itse tehtyjen materiaalien avulla voidaan tukea lasten kielellistä kehitystä. Suomessa, kuten myös muissa länsimaissa käytetään usein loruja oppimisen tukena. Kuvat, tarinat ja viikonpäivälorut ovat edelleen ajankohtaisia varhaiskasvatuksessa. (Nurmilaakso 2011, 37.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisin keinoin eli leikkimällä, pelaamalla ja laulujen sekä musiikin avulla voidaan tukea lasten kielellistä kehitystä. Kasvatuksessa olennainen osa on lasten tukeminen ja ohjaaminen kannustavalla otteella. Opettajien on hyvä kiinnittää huomiota myös vuorovaikutukseen ja mahdollistaa lapselle se, että he voivat edetä omien voimavarojen mukaisesti (Alijoki 2011, 79.) Keltikangas-Järvinen (1999) on tuonut esiin käsitteen positiivinen vahvistaminen osana aikuisen antamaa tukea lapselle. Tärkeimpänä ajatuksena siinä on lapsen rohkaiseva tukeminen. Vygotskyn (1978) mukaan sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä myös kaikki kognitiiviset prosessit kehittyvät. Vygotsky painottaa vuorovaikutuksen tärkeyttä niin aikuisen, kuin muiden lasten kanssa, jotta lapsi oppii oikean tavan olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Esimerkiksi oppimistilanteissa lasta voidaan kannustaa kertomalla hänen tietävän ja osaavan. Aikuisen läsnäolo ja lapsen kohtaaminen yksilönä on hyvin tärkeä osa tuenantamista. Aikuisen tulee tarvittaessa käyttää kysymyksiä apuna ja muotoilla ne niin, että lapsi pystyy vastaamaan niihin. Tämä on olennainen osa lapsen rohkaisemista. (Alijoki 2011, 84-85.) Aikuinen voi parhaiten tukea lapsen kielellistä kehitystä silloin, kun hän on tietoinen lapsen kehityksellisestä tasosta. Lapsi saa mallia kielen kehityksen tueksi aikuisten lisäksi muilta lapsilta. (Hakamo 2011, 12.) Selkeiden lauseiden käyttö ja hidas puhuminen ovat tärkeitä lähtökohtia, jotka aikuisen tulee muistaa. Lisäksi lasta on kuunneltava sekä luotava hyvä katsekontakti vuorovaikutustilanteissa. (Hakamo 2011, 12, 27.)

Kuvio 1: Kuvien käyttö oppimisen tukena

7 Kuvien hyödyntäminen työvälineenä varhaiskasvatuksessa

Tunnusomaisin ihmisen tapa kommunikoida on puhe ja tämän ominaisuuden puuttuminen tai puutteellisuus voi johtua erilaisista syistä. Näin ollen käytetään puhetta korvaavaa tai tukevaa kommunikointia AAC:tä (Augmentative and Alternative Communication). Sellaisessa tilanteessa, kun ihminen ei käytä puhetta lainkaan käytetään puhetta korvaavaa kommunikointia. Ihmisen kommunikoidessa heikosti ja puutteellisesti niin, että viesti jää epäselväksi, käytetään puhetta tukevaa kommunikointia. Tällöin erilaisten kuvien käyttö on ensiarvoisen tärkeää. Näin ollen kuvien avulla henkilöä voidaan auttaa viestien ymmärtämiseksi esimerkiksi vieraskielisten lasten kohdalla. (Huuhtanen 2011b, 15.)

Henkilö, jonka on vaikea ymmärtää puhetta voi käyttää esineitä tai graafisia merkkejä esimerkkinä valokuvia, piirrettyjä kuvia, kirjoitettuja sanoja sekä PCS-kuvia ilmaisuuden tukena. Kuvia on mahdollista hyödyntää arjen tukena niissäkin tilanteissa, jossa henkilö ymmärtää puhetta. Kuvista hyötyvät eri henkilöt eri tavalla. PCS- kuvilla tarkoitetaan kuvapankin piirroskuvia, jotka voivat olla värillisiä tai mustavalkoisia. Ne ovat kansainvälisesti paljon käytettyjä, kuten myös Suomessa. (Huuhtanen 2011a, 49,61.) Kuvakommunikoinnista eli kuvien käytöstä puheen rinnalla on tehty oppaita, jotka löytyvät papunet- sivustolta. Kuvia

voidaan nimetä yhdessä lapsen kanssa. Niiden avulla pystytään keskustelemaan, leikkimään, jäsentämään toimintoja sekä pelaamaan lapsen kanssa. Näin ollen lapsi, jolla on kielellisiä haasteita, kykenee helpommin osallistumaan eri toimintoihin päiväkodissa sekä heikosti suomen kieltä osaava lapsi pystyy ymmärtämään paremmin päiväkodin toimintaa ja tilanteita. Kuvallisen ilmaisun käyttö tukee myös lapsen suomen kielen oppimista sekä lapsen kokemusta roolista itsenäisenä osallistujana. (Ketonen ym. 2014, 206.)

Syy kuvien käytölle varhaiskasvatuksessa on selkeä. Kuvilla pystytään tukemaan ja korvamaan lapsen kehittymätöntä kieltä sekä kehittää sitä monipuolisemmaksi. Lapsi kykenee ymmärtämään muita ihmisiä paremmin sekä lasta voi auttaa ilmaisemaan itseään kuvien sekä graafisten merkkien avulla. Lapsi, jolla on kielellinen erityisvaikeus, on mahdollisesti ahdistunut sekä passivoitunut, kun hän on huomannut, ettei pysty ilmaisemaan itseään puhumalla. Kun lapsi oivaltaa, että hän voi ilmaista asioita muutenkin kuin puheella ahdistus lievenee ja puheen tuottaminenkin voi helpottua. Lapsen innostus ilmaista itseään kaikin keinoin lisääntyy. (Ketonen ym. 2014, 204-205.)

Graafisia merkkejä kuten kuvia käytetään kommunikoinnin tukena lapsella ollessa kielellisiä vaikeuksia. Graafiset merkit voivat olla piirroksia, valokuvia, tai lehdistä leikattuja kuvia. Edellä mainittuja tukikuvia muotoja voidaan käyttää koottuina tauluina tai yksittäin. Mikäli tarvittavaa kuvaa ei löydy arjen vuorovaikutus tilanteesta, voidaan apuna käyttää piirtämistä. Graafisia merkkejä ja kuvia voidaan käyttää apuna, kun pientä lasta autetaan jäsentämään asioita ympäristöstä, ennakoimaan tulevia tapahtumia ja niiden järjestystä. Jäsennelty toiminta auttaa ja tukee myös aikuista pysymään sovitussa ohjelmassa. (Ketonen ym. 2014, 202-205; Huuhtanen 2011a, 58-59.) Selkeä hidas puhe sekä korostus viestin avainsanoja sanoessa ovat tärkeä osa viestintää, kun aikuinen puhuu lapselle käyttäen tukikuvia apuna. Kuvat ja graafiset merkit jäsensivät toimintoja, aikaa sekä paikkaa. Jäsennyksen avulla lisätään lapsen turvallisuuden tunnetta, kehitetään lapsen omantoiminnanohjausta sekä rauhoitetaan mahdollisia tilanteita. Lasten on helpompaa kohdentaa huomiotaan ja pysyä suunnitellussa ohjelmassa kuvien sekä graafisten merkkien avulla. Tämän lisäksi levoton lapsi pystyy jäsentämään omaa puhettaan ja näin ollen tilanteeseen kuuluvan aihepiirin puheet lisääntyvät. Toiminnan jäsentäminen auttaa lasta, jolla kielellisiä haasteita, aloittamaan uuden tehtävän ja etenemään siinä. Kuvien nimeäminen tukee lasta oppimaan uusia sanoja sekä samalla kehittää lapsen sanavarastoa. (Ketonen ym. 2014, 204-205)

Kuvien käytössä on tärkeää, että lapsi ymmärtää kuvan esittävän asiaa tai esinettä, jota lapsi voi käyttää viestinnässään. Yleensä lapsi, jolla on kielellisiä haasteita oppii nopeasti kuvien käytön. Päiväkodissa käytetään kuvia jäsentämään toimintaa, aikaa ja paikka, kuvat voivat toimia ympäristöviesteinä sekä kertoa esineen käyttötarkoituksen. Lapsille, joilla on puheen ymmärtämisen vaikeuksia, kuvitetut ympäristöviestit ovat tärkeitä. (Ketonen ym. 2017, 206-207.) Usein päiväkodissa lapsen päiväohjelmaa jäsensivät kuvat. Kun lapsi kuvitetusta

ohjelmasta näkee, mitä seuraavaksi tapahtuu ja mitä sen jälkeen, pystyy hän turvallisesti sekä luottavaisin mielin osallistua päivän toimintaan eikä hän esimerkiksi koko ajan odota ja mieti, milloin häntä tullaan hakemaan. Kuvien käyttöä harjoitellessa voi kuvan ottaa aluksi mukaan toimintaan. Kun kuvan toiminta on suoritettu, voi sen palauttaa takaisin päiväohjelmaan nurinpäin käännettynä. Tällöin lapselle havainnollistuu ajankulku ja toimintojen järjestys. Myöhemmin useille lapsille riittää, että päiväohjelmaa käydään suullisesti läpi ja kerrotaan, mikä toiminta juuri loppui ja mikä alkaa seuraavaksi. (Ketonen ym. 2014, 207.)

Lapsille, joilla on kielellisiä vaikeuksia, värien, ajan tai lukumääräkäsitteiden oppiminen on monesti työlästä. Tällöin kuvien avulla havainnointi on hyödyllistä. Käsitteiden harjoittelun ajankohtaisuus sekä se, miten niitä harjoitellaan, on tärkeää huomioida. Mieluummin harjoituksia tehtäisiin päivittäin kuin useita kertoja päivässä erilaisissa tilanteissa. Aikakäsitteet ja värit yhdistyvät esimerkiksi viikkokalenteria harjoitellessa, jossa joka päivälle on oma väri. Tavallista on, että lapsi kutsuu ensin esimerkiksi perjantaita ”keltaiseksi päiväksi”, ennen kuin oppii viikonpäivän oikean nimen. Pieniä tuokioita sekä suuria kokonaisuuksia voi jäsentää kuvittamalla. (Ketonen ym. 2014, 207-208.)

8 Aikaisemmat tutkimukset

Kuvien käytöstä varhaiskasvatuksessa ja niiden käyttöön liittyvistä vaikutuksista on varsin vähän tutkimustietoa. Kuvien käytöstä on tehty erilaisia Pro gradu - tutkielmia esimerkiksi Outi Helenius on tutkinut kuvallisen materiaalin pedagogista käyttöä päiväkodissa. Heleniuksen tutkimuksessa tarkoituksena on ollut selvittää lastentarhanopettajien kokemuksia kuvien käytöstä omassa ryhmässään päiväkodissa. Heleniuksen tutkimuksessa käy ilmi tehdyn haastattelun pohjalta, että lastentarhanopettajat käyttävät kuvia säännöllisesti työssään. Haastattelussa on noussut esiin, että kuvia hyödynnetään erilaisten siirtymätilanteiden ja toimintahetkien apuna. Tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista pieni osa koki kuitenkin käyttävänsä melko vähän kuvallista materiaalia, lähinnä opetustilanteissa. (Helenius 2012, 42, 43). Kaikkiaan Heleniuksen tutkimus (2012, 76.) osoittaa, että lastentarhanopettajat tuovat kielellisen kehityksen näkökulman esiin kuvalliseen materiaaliin liittyen. Kuvista nähtiin olevan hyötyä suomea toisena kielenä puhuville sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla. Tutkimuksesta ilmenee myös se, että useimmissa lapsiryhmissä on äidinkielenään muuta, kuin suomea puhuvia lapsia.

Lapsen kielellisestä kehityksestä tutkimustietoa on enemmän ja Pauliina Lindgren on pro gradu-tutkielmassaan tutkinut lapsen kielen kehitystä sekä ympäristön vaikutuksia monipuoliseen kehitykseen. (Lindgren 2014, 2.) Lindgrenin mukaan tutkimuksessa eräät vanhemmat ovat tuoneet esiin, että päiväkodissa käytetyt kuvat päivän kulusta ovat auttaneet lasta esimerkiksi muistamaan mitä päivän aikana tulee tapahtumaan. Näin ollen eräs vanhemmista on kertonut käyttäneensä kuvia myös kotona. Kyseinen vanhempi on katsonut, lapsen puheen ymmärtämisen parantuneen kuvien käyttöönoton myötä. (Lindgren 2014, 57.) Tutkimuksessa

on selvinnyt eräiden päiväkotien kertomaan pohjautuen, että puheen kehitys on muuttunut ja lapset alkavat puhua myöhemmin lähempänä kahta ikävuotta. Lindgren onkin pohtinut tietotekniikan lisääntyneen käytön mahdollisia vaikutuksia kielen kehitykseen. (Lindgren 2014, 124.)

Terhi Seppänen (2015) on tutkinut Pro Gradussa eri kielitaustaisten lasten suomen kielen kehitystä päiväkodissa. Seppäsen tutkimuksessa on selvitetty sitä, miten näiden lasten kielenkehitystä tuetaan ja minkälaisia apukeinoja käytetään päiväkodissa. Tutkimuksessa tehden haastattelun pohjalta on selvinnyt, että varhaiskasvatuksessa käytetään erilaisia keinoja lasten kielen kehityksen tukemiseksi esimerkiksi pienryhmätoiminta ja havainnointi. Tärkeänä on pidetty leikkimistä ja niiden kautta lasten havainnointia. Lisäksi tämäkin tutkimus osoittaa, että sanallisen kommunikoinnintukena käytetään päiväkodissa kuvia. Seppänen on todennut, että kielellisen kehityksen tukemisessa on hyvä kiinnittää huomiota lapsen kehityksen osa-alueisiin kokonaisuudessaan, eikä yksinomaan kieleen itsessään. (Seppänen 2015, 61-63.)

9 Eettiset näkökulmat

Luotettavuuden avulla voidaan tarkastella opinnäytetyön laatua. Luotattavuuteen sisältyy kaksi käsitettä eli reliabiliteetti sekä validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä ja validiteetilla oikeiden asioiden tutkimista. Dokumentaatio on tärkeä osa opinnäytetyön luotettavuutta. Tällä viitataan perusteltuihin valintoihin opinnäytetyön eri vaiheiden aikana. Opinnäytetyön arviointi on mahdollista vain silloin, kun dokumentaatio on riittävän tarkkaa. Käytännössä tämä onnistuu kaikkien työvaiheiden kirjaamisella ylös, jotta ne eivät pääse unohtumaan. (Kananen 2012,164-165.) Olemme opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa huomioineet nämä seikat ja kirjoittaneet kaikki työskentelymme vaiheet ja sisällöt ylös, jotta voimme hyödyntää niitä myös myöhemmin opinnäytetyön edetessä.

Koimme tärkeänä käydä tutustumassa ryhmään ja ryhmän toimintatapoihin ennen tuotoksen tekoa. Sovimme päiväkotiryhmän henkilöstön kanssa, että jätämme opinnäytetyössä päiväkodin nimen mainitsematta ja puhumme eräästä Vantaan kaupungin päiväkodista. Emme myöskään käyttäneet henkilöstön tai lasten nimiä säilyttääksemme kohderyhmän anonymiteetin. Huolehdimme dokumentoinnissa myös siitä, ettei prosessin aikana ottamissamme valokuvissa näkyneet lasten nimiä tai muita tietoja.

Läpi kehittämistyön huomioimme henkilöstön näkemykset ja pyrimme tekemään päätökset yhteistyössä heidän kanssaan. Tarkoituksena oli huomioida lasten tarpeet kehittämistyön toteutuksessa tasapuolisesti. Opinnäytetyön tekemisen ajan sekä sen jälkeen meitä sitoi salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskien salassa pidettäviä asioita, joita on tullut esiin opinnäytetyön aikana.

Haimme Vantaan kaupungilta tutkimuslupaa, sillä haastattelimme päiväkotiryhmän kasvattajia ja selvitimme heidän henkilökohtaisia kokemuksia opinnäytetyön tuotoksen käytöstä. Kun opinnäytetyösuunnitelmamme oli hyväksytty, haimme Vantaan kaupungilta tutkimuslupaa. Sovimme työntekijöiden kanssa, että pidämme yhteyttä sekä käymme arviointikeskustelua sähköpostitse tai suullisesti meidän vieraillessa päiväkodissa. Säilytimme ja lopuksi hävitimme koko opinnäytetyön ajalta tulleet dokumentit sekä nauhoitetun haastattelu äänitteen henkilötietolain säädösten mukaan. Opinnäytetyön kirjallinen osuus on tuotettu niin, ettei siitä ollut tunnistettavissa päiväkotia, päiväkotiryhmää tai henkilökuntaa.

10 Opinnäytetyön kehittämisprosessi

Tutkimuksellinen kehittämistyö pitää sisällään uusia ideoita sekä käytännön ongelmien ratkaisua, palvelujen, tuotteiden tai käytäntöjen toteuttamista ja tuottamista. Organisaation kehittämistarve tai halu muutokseen voi olla syy tutkimukselliselle kehittämistyölle. (Ojasalo ym. 2014, 19-20.) Tällöin pyritään johonkin tehokkaamman ja paremman toimintatavan tai rakenteen kehittämiseen (Toikko & Rantanen 2009, 16). Sen tavanomaisin tarkoitus on suunnitella, kehittää ja ottaa käytäntöön uusia erilaisia ratkaisuja (Ojasalo ym. 2014, 19-20). Tärkeä osa kehittämistä on tavoitteellisuus (Toikko & Rantanen 2009, 16). Tavoitteena kehittämistyössä on etsiä asioille toimivampia vaihtoehtoja ja viedä niitä käytännössä eteenpäin. Aihe osaaminen on tutkimuksellisessa kehittämistyössä tärkeää. Tämän lisäksi kehittämisen- sekä projektityön osaamista tarvitaan, sillä projektiraportin kaltainen raportoinnin tyyli toimii kehittämistyössä. Tällöin se pitää sisällään kehittämisen tavoitteet ja lähtökohdat, prosessin eteneminen ja työmuodot sekä lopputuloksen. Ajatellaan, että tutkimuksellinen kehittämistyö saa alkunsa ideoista ja useiden eri ideointivaiheiden jälkeen se päättyy ratkaisuun, sen arviointiin ja toteutukseen. (Ojasalo ym. 2014, 19-20.)

Kehittämällä tarkoitetaan konkreettista toimintaa, jonka avulla saavutetaan ennalta määritelty tavoite. (Toikko & Rantanen 2009, 14-16.) Prosessina kehittäminen kulkee toiminnan perustelusta ja suunnittelusta kohti toiminnan arviointia. Ennakoimattomuus on yhtäläistä prosesseille, jotka ovat luovia ja innovatiivisia. Kehittämisprosessin etenemistä joudutaan usein korjaamaan ja muuttamaan. (Ojasalo ym. 2014, 20; Toikko & Rantanen 2009, 10.)

10.1 Toiminnan suunnittelu ja toteutus

Toiminnallisen opinnäytetyössä ensimmäisenä ideoidaan aihe eli tehdään aiheanalyysi. Tässä vaiheessa on tärkeää pohtia, mikä asia kiinnostaa ja löytyisikö aihetta, johon haluaisi erityisesti syventää ja saada lisätietoa. Aiheen olisi hyvä olla motivoiva. Tavoitteena on, että opinnäytetyöstä olisi hyötyä jollekin. Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa. Kohderyhmä on tärkein pohdittava osa-alue opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 23-24, 38.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään toimintasuunnitelma, jossa tulee esiin opinnäytetyön idea sekä se, että tavoitteet ovat tarkkaan suunniteltu sekä perusteltu.

Toimintasuunnitelmassa kerrotaan vastaukset kysymyksiin, mitä, miten ja miksi tehdään sekä suunnitelman tarkoitus ja tavoitteet. On tärkeää, että toimintasuunnitelmaan sitoudutaan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehtyjä valintoja pyritään perustelemaan alan teorian tiedolla. Se on tietoperustana toiminnalle. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 26-27, 49.)

Maaliskuussa löysimme itseämme kiinnostavan aiheen ja työelämäkumppanin. Kävimme vierailmassa päiväkodilla ja keskustelimme opinnäytetyön aiheesta ja kartoitimme tarpeet aiheeseen liittyen. Ryhmässä oli paljon monikulttuurisia lapsia ja päivärytmin hahmottaminen toi ryhmässä haastetta. Esille nousi se, että ryhmän päiväpiirissä käytössä ollut taulu oli suppea ja se kaipasi muutosta. Päiväpiirillä tarkoitetaan yhteistä kokoontumista ryhmässä, jossa käydään aikuisjohtoisesti läpi arkeen liittyviä asioita. Päiväkotiryhmässä koettiin tärkeänä pienryhmätoimintaa. Aiheen muotoudutta ja tarpeen selvittyä teimme aiheanalyysin ja mietimme tarkoin teoreettisen viitekehyksen opinnäytetyölle.

Pidimme yhteyttä päiväkodin kanssa sähköpostitse sekä vierailuilla. Opinnäytetyöaihe vahvistui ja keräsimme työelämäkumppanimme toiveita tuotosta varten sekä sovimme käytännön asioista kuten materiaalien käytöstä. Lastentarhanopettajilta nousi esiin se, että opinnäytetyön toteuttamisessa säilyttäisimme esimerkiksi viikonpäiviin liittyvät lisäsanat sekä valtakunnalliset pedagogiset värit. Tällöin säilytämme lapsille jo tutuiksi tulleet opit. Lastentarhanopettajien toive oli, että kiinnittäisimme huomiota pienryhmä toimintaan opinnäytetyössämme, koska heillä on erilaiset päivärytmit. Lisäksi kehittämistyölle oli tarvetta kommunikaation tueksi, sillä ryhmässä oli paljon kielellisiä haasteita. Päiväkodin käytössä on papunetin materiaaleja ja lastentarhanopettajan toivoi, että käyttäisimme mahdollisuuksien mukaan samoja tuttuja kuvia myös työssämme. Lisäksi maaliskuussa pääsimme havainnoimaan ryhmän päiväpiiriä sovitusti. Paikalla oli kymmenen viisivuotiasta lasta, lastentarhanopettaja ja ryhmän avustaja. Viikonpäivät käytiin läpi tabletilla loruvideon avulla, eikä olemassa olevaa taulua käytetty. Lapset saivat kertoa lauluhetken jälkeen viikonlopun kuulumisia. Suurin osa lapsista kertoi innokkaasti ja rohkeasti viikonlopun tapahtumista, mutta osa kaipasi rohkaisua ja aikuisen kannustusta. Lastentarhanopettajat antoivat kaikille mahdollisuuden kertoa ajatuksistaan kannustavalla otteella. Loru laulun jälkeen siirryttiin suoraan ruokailemaan. Ryhmätoiminnan seuraaminen oli kehittämistyön kannalta olennaista. Pääsimme näkemään konkreettisesti, miten lähtisimme tekemään kuvista koostuvaa tuotosta, ryhmän tarpeet huomioiden. Toimintaa seurattessamme huomioimme myös sen, että muutoksia on odotettavissa koko ryhmässä syksyllä.

Näin ollen teimme opinnäytetyöhön liittyvät alustavat aikataulut ja suunnitelman, jotka kerroimme edelleen päiväkodin lastentarhanopettajille. Aloimme koota opinnäytetyön teoriapohjaa sekä perehdyimme muuhun aiheeseen liittyvään aineistoon. Pidimme opinnäytetyön suunnitelmaseminaarin ja kävimme päiväkodissa esittelemässä alustavan suunnitelmamme taulun toteutuksesta. Tällöin selkeni myös se, että lopullinen tuotos tulisi

ryhmän tämän hetkisestä taulusta poiketen isoon saliin, jossa sitä voitaisiin hyödyntää koko ryhmän kanssa. Saimme hyvää palautetta ryhmän henkilökunnalta, sekä muutamia muutosehdotuksia tuotokseen. Olimme suunnitelleet askartelevamme jäniksen tai nallen, jolle puettaisiin sääolosuhteisiin sopivat vaatteet. Saimme kuitenkin ehdotuksen, että tässä tilanteessa nalle oli parempi vaihtoehto, sillä ryhmän pienryhmät olivat jänikset, ketut ja oravat. Keskustelussa ilmeni, että kielenkehityksen koordinaatti oli tuonut esiin puutteita tämän hetkisessä kuvien käytössä; päiväjärjestys- ja ohjelma olisi hyvä tuoda esiin kuvien avulla, jolloin lasten on helpompi hahmottaa päivän arkea. Näin ollen olimme tavoitteiden osalta samaa mieltä. Ryhmässä oli tapahtunut kesän jälkeen muutoksia, mutta ikäjakauma oli pysynyt samana sekä lasten haasteet kielellisessä kehityksessä. Lapsia ryhmässä oli 21, josta kahdeksan oli tänä vuonna viisi täyttäviä. Esille puheissa nousi ryhmän levottomuus. Lastentarhanopettaja kertoi, että ryhmässä on ajoittain levotonta ja osaa syy tähän näyttäisi olevan lasten epätietoisuus päivänkulusta.

Kertasimme myöhemmin syksyn aikataulua yhdessä ryhmän kasvattajien kanssa ja otimme tuotosta varten tarpeellista materiaalia päiväkodista. Vierailimme päiväkodissa tuotoksen suunnittelun merkeissä. Otimme toteutusta varten mitat seinästä, johon lopullinen tuotos laitetaan, jotta kuvista tulisi oikean kokoisia ja niistä muodostuisi selkeä kokonaisuus. Tulostimme materiaaleja papunetistä ja teimme suunnittelutyötä askarteluosioihin liittyen. Piirsimme paperille ensin suunnitelmaamme ja aloitimme työn toteuttamisen tutkimusluvan saatuaamme. Lisäksi ennen lopullista kehittämistyötä otimme toiminnan suunnittelun tueksi valokuvia ryhmän käytössä olevista taulusta ja kuvista. Tällöin pystyimme hyödyntämään kuvia työskentelyn apuna kehittämistyön toteutusvaiheessa.

Toiminnan suunnittelu ja toteutus			
Maaliskuu	Tutustumiskäynti Vantaan kaupungin päiväkodilla	Aiheen ja tarpeen kartoitus	Tutustuminen päiväkodin tiloihin ja oppimisympäristöön
Huhtikuu	Ryhmätoiminnan ja päiväpiirin havainnointi	Kasvattajien toiveiden huomioiminen	Opinnäytetyön alustavan aikataulun esitys
Elokuu	Alustavan suunnitelman esitys	Ryhmässä tapahtuneet muutokset	Materiaalin keruu tuotoksen askartelua varten
Syyskuu	Opinnäytetyön suunnitelma seminaari	Tutkimuslupa hakemus	Tuotoksen valmistelu
Lokakuu	Tuotoksen asettelu päiväkotiin	Haastattelun valmistelu	Palautekysely
Marraskuu	Ryhmähaastattelu	Haastattelun purku	Lopullinen palaute
Joulukuu	Aineiston kirjoittaminen	Työn viimeistely	Opinnäytetyön arvioiva seminaari

Taulukko 1: Toiminnan suunnittelu ja toteutus

10.2 Kuvista koostuva taulu

Opinnäytetyönä kehitimme päiväkodissa käytössä ollutta taulua (kuva 1), jota kasvattaja voi käyttää lasten kanssa opetus- ja ohjaustilanteissa. Taulun avulla oli tarkoitus tuottaa lapselle oppimiskokemuksia, oivalluksia sekä lisätä keskittymiskykyä lasten ikä ja kehitystaso huomioiden. Taulu koostuu usein monesta eri kuvasta ja sen sisältöä voi muuttaa ryhmän tarpeiden ja teeman mukaan. Kasvattajat voivat käydä taulun sisältöä läpi päivittäin yhdessä lasten kanssa. Taulua voi hyödyntää kokoryhmän, osaryhmän tai yksittäisen lapsen kanssa. Sitä voi soveltaa erilaisiin tilanteisiin sopivaksi ja kasvattajat voivat kerätä ideoita ja mielipiteitä

myös lapsilta. Lasten osallistaminen ja heidän kuulluksi tuleminen ovat tärkeitä lähtökohtia yhteiselle toiminnalle.

Tilanne kehittämistyötä aloittaessa oli seuraava (kuva 1). Päiväkotiryhmällä oli käytössä A2 kokoinen sininen paperi, johon oli joka viikonpäivälle oma osa. Viikonpäivän kaksi ensimmäistä kirjainta luki paperin yläreunassa ja kirjaimen alla oli kyseisen päivän väri. Ryhmällä oli käytössä muutamia pieniä kuvia, jotka kuvasivat päiväkotipäivän toimintoja. Taulu sijaitsi pienryhmätalassa, jossa usein oli toimintaa ryhmän ”viskareille” eli viisivuotiaille.

Kuva 1: Taulun lähtötilanne

Taulun muutos ja kehitysehdotukset sekä toiveet liittyivät viikonpäiviin, päiväohjelmaan ja sääolosuhteisiin. Lisäksi sään mukaiseen vaatetukseen liittyvät kuvakortit puuttuivat kokonaan ja niille oli tarvetta. Ryhmän lapsilla oli haasteita ymmärtää, millaiset vaatteet puetaan milläkin säällä ulos. Pyrimme kuuntelemaan toiveissa ryhmän aikuisia mahdollisimman hyvin. Tahdoimme elävöittää taulua käyttämällä värejä ja tehdä siitä lapsia kiinnostavan, mutta samalla koota kokonaisuuden, joka on selkeä ja lasten tarpeet täyttävä. Käytimme taulussa hyödyksi jo lapsille tuttuja kuvia esimerkiksi pienryhmien tunnuseläimet ja lisäsimme uusia kuvia. Lisäksi käytimme omaa luovuutta, suunnittelemalla ja askartelemalla eläimen eli nallen, sääilmiöt sekä vuodenaikaympyrän. Ideoimme kuvista koostuvan tuotoksen opinnäytetyön teorian tietoon sekä asetettuihin tavoitteisiin pohjaten.

Kuva 2: Taulun suunnittelu ja toteutus vaihe

Lopullinen tuotos (Kuva 3) koostui neljästä eri kuvien kokonaisuudesta, joka sijoitettiin ryhmän salin seinään. Laminoimme jokaisen taululle tulevan kuvan, jotta ne kestäisivät kovempaakin käsittelyä. Teimme päiväkodin työntekijöille A4 kokoiselle paperiarkille ohjeistuksen taulun käyttöön (Liite 1). Ensimmäinen kuvasarja piti sisällään seitsemän A4 kokoista eriväristä paperia, joissa luki viikonpäivä sekä kuva viikonpäivään yhdistetystä asiasta esimerkiksi tiistai ja tikkari. Värit valittiin pedagogisten värin mukaan, jotka ovat yleisesti samat kaikissa varhaiskasvatus yksiköissä. Säilytimme viikonpäiville samat kuvat, jotka olivat ryhmän lapsille jo entuudestaan tutut. Lisäksi valmistimme pienet kuvat pienryhmien ”tunnuseläimistä”, joita voi siirrellä aina kunkin pienryhmän osalta oikea toiminnan kohdalle.

Teoriassa nousee esiin, että lapsille tärkeää ovat toistuvat toiminnot, niiden tukeminen ja arjen ennakoitavuus. (Halme 2011, 87; Heinämäki 2000, 54-55, 58; Ketonen ym. 2014, 207; Turja 2017, 155). Toinen kuvasarja koostuikin Papu.net sivustolta hankkimistamme kuvista. Kuvat on asetettu janaan seinälle ja niiden tarkoitus on sanoittaa ja konkretisoida lapselle päivänkulkua, mitä tapahtuu missäkin vaiheessa. Kuva janan ensimmäinen kuva on koti, välissä on päivän tapahtumat järjestyksessä ja viimeisenä kuvana on taas koti, jonne lapsen päiväkotia normaalisti päättyy. Kuvia oli kahta eri kokoa. Päiväkotiryhmässä on pienryhmätoimintaa. Tällöin kaksi kuvaa voi laittaa rinnatusten, jolloin lapsen on helpompi hahmottaa samaan aikaan tapahtuva toiminta. Kuviiin on kirjoitettu yhdellä sanalla se, mitä toimintoa kuva edustaa. Erilaiset tapahtumia kuvaavat kuvat laitoimme päiväkodin omaan seinällä olevaan säilytyskoriin, josta

voi aina ottaa esille tarvittavat kuvat. Näin ollen kokonaisuus säilyy selkeänä ja lasten on helpompi keskittää huomionsa tiettyihin kuviin.

Kolmas kuvasarja koostui sääilmiöistä ja nallesta, jolle on puettavissa erilaisia vaatteita päälle. Suunnittelimme, askartelimme ja väritimme tämän kuvasarjan kokonaisuudessaan itse. Halusimme luoda kokonaisuuden, jossa lapset pääsevät osallistumaan myös itse ja sitä kautta oppimaan. Tarkoituksena on, että ensin käydään ulkona oleva säätila ja sen jälkeen käydään läpi millaiset vaatteet nalle pukisi ulos kyseiselle säälle. Lapsi voi itse pukea nallelle hänen mielestään sopivat vaatteet päälle. Tämän lisäksi voidaan yhdessä harjoitella esimerkiksi vaatteiden nimiä. Lapset pääsevät osallistumaan yhteiseen toimintaan ja tuomaan esiin omat näkemyksensä ja myös pohtimaan niitä yhdessä. Teoria puoltaa myös lapsen kielen oppimista vuorovaikutuksen kautta (Koivula & Laakso 2018, 111; Laakso 2014, 27). Lisäksi nallen avulla voidaan harjoitella lapsen huomion kohdentamista aikuisen ohjaamana. Tällöin lapsi pystyy jakamaan saman huomion kohteen toisen ihmisen kanssa ja tämä edes auttaa kielen oppimista (Laakso 2014, 38, 40).

Neljäs kuvasarja koostui yhdestä ympyrän muotoisesta kuvasta, johon on sisällytetty neljä valokuvaa sekä pahvista leikattu nuoli. Ympyrään muodostuu kuvista Suomen neljä vuodenaikaa. Kuvat olivat erillisiä valokuvia, jotka on tietokoneella aseteltu ympyrään. Valmiin vuodenaika ympyrän tulostukseen on käytetty valokuvatulostinta. Lisäksi jokaiseen vuodenaikaan on sisällytetty kirjaimin sen nimi. Vuodenaika ympyrässä on käytetty valokuvia piirroskuvien sijaan, jotta lapset hahmottavat ja yhdistävät ne paremmin käsillä olevaan vuodenaikaan. Nuolen on tarkoitus liikkua vuodenajan mukaan ympyrällä. Nämä kuvat ympyrällä mahdollistavat myös sen, että voidaan aikuisjohtoisesti käydä läpi vuodenajalle ominaisia piirteitä. Esimerkiksi talvi- kuvassa näkyy lunta ja lapselle voidaan kertoa talvella olevan yleensä kylmä. Teoriassa korostuu kielen oppimisen tärkeys (Nurmilaakso 2011, 31; Hakamo 2011, 12; Nurmi ym. 2018, 41). Tämä toteutuu muun muassa tilanteissa, jossa tutustutaan ympäristöön ja sanoitetaan sitä (Lyytinen 2014, 51; Nurmi ym. 2018, 41). Teoriassa nousi esiin myös se, että lapset hyötyvät puheen kuulemisesta (Laakso 2014, 38, 40). Aikuisen on tärkeää käyttää selkeää puhetta ja kiinnittää huomiota katsekontaktiin vuorovaikutustilanteissa (Hakamo 2011, 12, 27).

Teoriassa nousi esiin, että leikki-ikäinen oppii nopeasti uusia sanoja ja kuvat edistävät sanavaraston karttumista (Nurmi ym. 2018, 41) Sen lisäksi lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy erilaisin tavoin esimerkiksi viikonpäiväloruilla (Alijoki 2011, 79; Nurmilaakso 2011, 34; Hakamo 2011, 55). Pienryhmätoimintaa ja sen hyötyä etenkin kielellisiä haasteita omaavien lasten kanssa ei voida liikaa korostaa. Isoissa lapsiryhmissä melu voi vaikeuttaa sanojen kuulemistakin oikein ja häiritä oppimista. (Halme 2011, 92.) Kuvat ovat kommunikoinnin väline ja sen käytön hyödyllisyys korostuu tukea tarvitsevien lasten kohdalla. Kuitenkin

huomion arvoista on se, että niistä hyötyvät todellisuudessa kaikki lapset riippumatta kielen oppimisen vaikeuksista.

Kuva 3: Valmis taulu

Alkutilanne (Kuva 1) huomioiden silloista taulua eivät päässeet kaikki lapset käyttämään, koska se sijaitti pienryhmätilassa. Taulun siirtäminen koko ryhmälle tarkoitettuun tilaan mahdollisti yhdenvertaisuuden toteutumisen ryhmässä, johon velvoittaa muun muassa varhaiskasvatuslaki (2018/540) ja sen pohjalta myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Lisäksi tasa-arvoinen kohtelu ja oikeudenmukaisuus puoltavat myös tätä päätöstä, jonka teimme yhteistyössä ryhmän kasvattajien kanssa.

Pohjautuen osallisuutta käsittelevään kappaleeseen lapsi, jolla on haasteita puhua tai ymmärtää voi kokea epävarmuutta ja vetäytyä yhteisestä toiminnasta päiväkodissa. Erilaiset tilanteet saattavat turhauttaa ja lapsen voi olla vaikeaa löytää oikea tapa tuoda esiin ajatuksiaan. (Aivoliitto 2018.) Näin ollen, jotta lapsi pystyy kokemaan itsensä tärkeäksi ryhmässä ja mielipiteensä arvokkaaksi, hän tarvitsee tukea kommunikoinnin tueksi. Tällöin voidaan auttaa lasta haastavissa tilanteissa ja rohkaista opettelemaan esimerkiksi uusia sanoja ja löytämään niihin oikea merkitys, näyttämällä kuvasta samaa asiaa. Tällaiset pienet askeleet luovat lapselle positiivisia kokemuksia. Lapsen osallisuuden toteutuminen voidaan turvata varhaiskasvatuksessa lähtemällä liikkeelle lapsen tarpeista, jotka jossain tilanteissa voivat olla erilaisia apuvälineitä. Tärkeää on, että lapset pääsevät osallistumaan ja kokevat kuuluvansa ryhmään. Lapsen on tällaisessa tilanteessa mahdollisesti helpompi ilmaista itseään.

Päinvastaisessa tilanteessa, jossa lapsen kokemus on, ettei hän tule kuulluksi, voisi lapsen osallisuus jäädä toteutumatta.

11 Toiminnan arviointi

Opinnäytetyön tavoitteina oli luoda päiväkotiryhmälle kuvia sisältävä innostava ja mielenkiintoinen taulu, jota aikuiset voisivat käyttää lasten kanssa ryhmässä tai yksilöllisesti. Taulun tavoitteena oli tukea koko ryhmän arjen sujuvuutta ja ennakoitavuutta. Lisäksi työn avulla pyrittiin lisäämään lasten oppimiskokemuksia. Arjen sanoittaminen ja kommunikoinnin sujuvuus kuvien avulla oli tavoitteena kehittämistyössä. Varhaiskasvatuksessa tärkeänä lähtökohtana pidetty osallisuus ja sen toteutuminen oli huomioitu lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen kokemusmaailman näkökulmasta. Arvioimme asetettuja tavoitteita kirjallisen palautekyselyn (Liite 2) sekä ryhmähaastattelun (Liite 3) pohjalta. Valmistelimme myös lopullisen palautekyselyn (Liite 4), jonka lähetimme sovitusti ryhmän lastentarhanopettajalle. Tarkoituksena oli vielä selvittää heidän ajatuksiaan yhteistyöstä kanssamme. Valitettavasti tähän emme saaneet vastausta, mutta kaikki muu saatu palaute toimi hyvin arvioinnin tukena. Kehittämistyön yleisten tavoitteiden saavuttamisen lisäksi arvioimme itselle asettamiimme tavoitteita ja niiden toteutumista. Arvioinnin helpottamiseksi laadimme itselle arviointisuunnitelman, jota käytimme opinnäytetyön aikana. Arviointisuunnitelma piti sisällään toiminnan sujuvuuden, lopullisen toteutuksen toimivuuden sekä kehittämistyön vaikutukset. Arvioinnissa huomioimme myös kehittämistyön vaikuttavuuden eli sen vaikuttiko opinnäytetyö niihin asioihin, joita olimme pohtineet.

11.1 Palautteet kehittämistyöstä

Keräsimme valmiista työstä palautetta suullisesti sekä kirjallisen palautekyselyn avulla (Liite 2) kehittämisprosessin aikana. Näin ollen pyrimme selvittämään tuotoksen toimivuutta tavoitteiden osalta ja mahdollisia tarpeellisia muutoksia. Kirjallisessa välipalautteessa saimme seuraavanlaista palautetta työstä:

”Taulu on kaunis, monipuolinen ja kuitenkin yksinkertainen. Lapset pitivät taulun väreistä ja sen selkeys auttoi aikuisia tutustumaan ja käyttämään kuvia toiminnassa ihan käytännön tasolla ilman suurempaa valmistautumista. Tuotos on erittäin toimiva ja auttaa lapsia hahmottamaan eri vuodenaikoja, säitä, vaateetusta ja päivärytmiä. Tällä hetkellä opettelemme arjen sanastoa, johon kuuluu esimerkiksi vaateet, joten nallen vaatteiden valitseminen sopivaan säähän on erittäin toimivaa.”

”Kokonaisuus on selkeä, yhteneväinen, monipuolinen ja innostava. Ryhmässä on 21 lasta ja olemme jakaneet lapset 3 pienryhmään. Pienryhmissä käymme läpi

arjen sanastoa taulua hyödyntäen. Taulua voi lähteä kehittämään esimerkiksi lisäämällä nallen ruokia tai muita sopivia asioita lasten arjesta.”

Välipalautteessa nousi myös esiin, se että taulua oli helppo käyttää ja ohjeistus auttoi sen käytössä. Ohjeistuksen lisäksi kysyimme ryhmän lastentarhanopettajilta mahdollista tarvetta suulliseen ohjaamiseen taulun suhteen. He eivät kokeneet tätä tarpeelliseksi ja huomioimme heidän toiveet myös tältä osin. Olimme tässä vaiheessa työskentelyä varautuneet myös mahdollisiin muutoksiin ja korjausehdotuksiin. Niitä ei kuitenkaan noussut esiin työelämäkumppanin puolelta. Näin ollen kuvista koostuva taulu vaikutti toimivalta kokonaisuudelta. Saadun palautteen perusteella kehittämistyölle asetetut tavoitteet näyttävät toteutuneen hyvin. Tavoitteiden saavuttamista arvioimme lähinnä ryhmän kasvattajien näkökulmasta eli ryhmän lasten näkemys jää kehittämistyössä lastentarhanopettajien kertoman varaan. Ottaen huomioon, että tarkoituksena oli luoda ryhmän aikuisille työväline, jota he voivat käyttää päiväkodissa lasten kanssa, aikuisten näkökulma tuotoksesta oli kehittämistyön arvioinnissa tärkeää. Kartoitimme kuitenkin lasten tarpeet prosessin erivaiheissa lapsiryhmään tutustumalla ja ryhmän toimintaa havainnoimalla. Tuotos vaikutti toimivalta ja sen avulla lapset ovat voineet harjoitella arjen sanastoa eli kehittämistyö vaikutti kokonaisuudessaan juuri niihin asioihin, joita tavoittelimme. Lisäksi tuotos herätteli lastentarhanopettajissa kehittämisideoita, jotka nousevat esiin haastattelu osiossa.

11.2 Ryhmähaastattelu lastentarhanopettajille

Kehittämistyön alustavan suunnitelman mukaisesti pidimme ryhmähaastattelun (Liite 3) päiväkodin kasvattajille. Taulu oli tarkoituksen mukaisesti käytössä noin kuukauden ajan ryhmässä ennen haastattelua. Lähetimme haastattelukysymykset ryhmän lastentarhanopettajalle etukäteen, jotta kasvattajilla oli aikaa perehtyä ja valmistautua niihin. Haastatteluun osallistui lopulta kaksi lastentarhanopettajaa omasta toiveestamme poiketen. Alkuperäisenä tavoitteena oli, että saisimme kartoitettua kaikkien taulua käyttäneiden kasvattajien näkemykset lopullisesta tuotoksesta. Kysymykset haastatteluun teimme opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen ja asetettujen tavoitteiden pohjalta. Lisäksi nauhoitimme luvalla haastattelun niin, että pystyimme keskittymään tilanteeseen aidosti eikä meidän tarvinnut kirjoittaa muistiin haastattelussa esiin nousseita asioita. Litteroimme haastattelun kokonaisuudessaan ja lopulta hävitimme sen asianmukaisesti.

Lasten näkökulmaa tuotoksesta selvitimme haastattelussa kysymällä lastentarhanopettajilta, mikä herätti lapsissa eniten huomiota. Molempien vastauksissa nousi esiin ”nalle”, jota lapset saavat pukea sekä vuodenaikaympyrä. Tämä on kuitenkin opettajilta saatu vastaus ja suoraan lapsilta kysyttyä se voisi poiketa. Opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti taulu oli aikuisten työväline arjen sujuvuuden ja ennakoinnin näkökulmasta. Näin ollen meitä hyödytti opinnäytetyön arviointia varten lastentarhanopettajien havainnoinnin pohjalta saatu tieto. Haastattelussa tuli esille, että lapset olivat ottaneet taulun vastaan mielenkiinnolla. Lapset

olivat kyselleet, miksi taulu oli heidän seinällään, mistä taulu oli tullut ja mikä se oli. Lastentarhaopettajan mukaan, he olivat kerenneet käyttää taulua muutamia kertoja. Ryhmän aikuisten sekä aikuisten kertoman mukaan lastenkin suosikki oli nalle, jota lapset voivat itse pukea. Lisäksi tuotoksen värikkyyys ja aidot värikuvat vuodenaikataulussa oli lasten ja aikuisten mieleen. Lastentarhaopettajat kertoivat käyttäneen taulua siten, että ryhmä oli jaettu kahteen osaan. Esille nousi ajatus siitä, että ryhmää voisi vielä jakaa pienemmäksi, jolloin lapsi pääsisi paremmin osalliseksi toimintaan ja kasvattajilla sekä lapsilla olisi mahdollisuus rauhallisempaan toimintaan.

Taulu täyttää haastateltavien mukaan päiväkotiryhmän perustarpeet. Toinen lastentarhaopettaja koki, että taulu on tukenut perusarkea, sillä se pitää sisällään peruspohjarungon ja siinä on kuvia, joita käytetään useissa päiväkodeissa. Hän koki, että tähän olisi helppo lähteä lisäämään jotain uutta esimerkiksi tabletin avulla. Vielä hei eivät olleen sitä testanneet, vaan käyttäneet taulun mukana ollutta ohjeistusta. Lastentarhaopettaja toi esille, että taulu on niin sanotusti vanhanajan tyylinen, joka hänen mielestään toimii nykyäänkin. Hän toi kuitenkin esille, että nykypäivää olisi enemmän esimerkiksi tablettien käyttö, jolloin välttyisin muun muassa tulostamiselta. Haastattelussa nousi esille myös se, että vaikka yhteiskunta kehittyy ja teknologiaa hyödynnetään enemmän varhaiskasvatuksessa, usein kuitenkin palataan niihin yksinkertaisiin vanhoihin hyväksi koettuihin toimintatapoihin. Niitä haastateltavien mukaan arvostetaan ja ne ovat toimivia. Tämän lisäksi ei tule turhia tilanteita siitä, että laitteita ei saada toimimaan.

Haastattelussa nousi esille taulun nallen hyödyt. Haastateltavat kokivat mukavana sen, että nallen kanssa lapsi pääsi konkreettisesti pohtimaan, mitä nallelle puetaan ja missä järjestyksessä. Nallen avulla voi miettiä vaatteiden pukemisjärjestystä, mitä puettiin päälle ensimmäisenä ja mitä viimeisenä. Kun lapsi mietti asioita käytännöntasolle, se ei ollutkaan niin helppoa. Lastentarhaopettaja uskoi puheen tukena olevien kuvien auttavan lasta ja koki sen tärkeänä tukikeinona monikielisten lasten- sekä muiden lasten arjessa, joilla on kielen ymmärtämisen haasteita. Lapset näkevät konkreettisesti missä kohdin päivää ollaan menossa, mitä seuraavaksi tapahtuu ja pystyy hahmottamaan päivänkulkua. Haastattelussa lastentarhaopettaja kertoi, että heidän mielestään taulu on tukenut kielellisissä haasteissa lapsia. Kuvat tukevat puhetta ja taulun nallea pukiessa hahmotetaan vaatteita, nimetään niitä ja niiden värejä esimerkiksi nallen siniset saappaat. Samoin myös päivärytmi ja viikonpäivät ovat konkretisoituneet. Lapsi pystyy hahmottamaan käsitteitä huomenna ja tänään, kun se voidaan lapselle esittää konkreettisesti ja lapsi näkee sen. Tällaiset käsitteet voivat muuten olla aika abstrakteja lapsille.

Haastateltavat kokivat, että taulu lisää lasten ymmärtämiseksi tulemisen kokemusta. Lapsi pystyy konkreettisesti osallistua taulun käyttöön ja hän voi esimerkiksi eleillä näyttää kuvista millainen sää on, onko se aurinko, pilvi tai jokin muu. Vaikka lapsi ei ihan kaikkea ymmärtäisi,

hän pystyy kuvien avulla päätellä mistä hänelle puhutaan. Lastentarhaopettaja kertoi, että konkreettista osallistamista tapahtuu, kun lapset saavat itse miettiä ja pohtia sää ja vaate asioita sekä viikonpäivää. Kuitenkin pitäisi lapsilta kysyä, mitä he toivoisivat lisää, niin että osallisuus toteutuisi vielä paremmin. Hän koki, että tauluun voisi miettiä ja kehittää keinoja, kuinka lapsia saisi vielä lisää osallistumaan taulun käyttöön, niin ettei se menisi aikuisen yksinpuheluksi. Esille nousi, että tällä hetkellä lapset tykkäävät niistä kuvista, joissa pääsevät itse osallistumaan tekemiseen. Lastentarhaopettaja kertoi, että he pyrkivät yhä enemmän siihen, että saavat lapset osallistettua toimintaan. Esille nousi pohdintaa siitä, milloin taulu muuttuu lapsille tylsäksi. Haastattelu hetkellä esimerkiksi nallesta ja sen pukemisesta tykätään, mutta jos sitä tapahtuu tästä eteenpäin vuoden jokaisena päivänä voi tilanne olla eri. Kuitenkin haastattelussa nousi esille toistuvuus ja se, että esimerkiksi viikonpäivien pysyvyys taulussa on tärkeää.

Lastentarhaopettajat uskoivat, että tulevat tuomaan tauluun uusia ideoita myöhemmin. He kokivat, että vielä etsivät omia parhaita tapoja taulun hyödyntämiseen. Tavoitteena oli löytää parhaat käyttö tavat ja kokoonpano siihen, että taulu palvelee lapsia parhaiten. Esimerkkinä he nostivat esille ajatuksen siitä, että siirtäisivät taulun käytön aamulle, kun ennen haastattelua he olivat käyttäneet sitä aamupäivällä. Tällöin aamulla voisi käydä läpi päivän ohjelman etukäteen. Haastattelua ennen he olivat katsoneet jo seuraavan päivän ohjelmaa niiden kanssa, jotka sen pystyvät hahmottamaan. Haastattelussa nousi esille, että opinnäytetyön tuotosta olisi helppo lähteä kehittämään lisää. Esimerkiksi tunne-elämää voisi käydä läpi lasten kanssa askartelemalla lisää eläimiä ja nallen ympäristöä voisi kehittää. Eläinten avulla voisi käydä läpi arjessa tapahtuneita tilanteita. Tämän lisäksi tauluun voisi tuoda helposti toimintakauden ajankohtaisia teemoja kuten monikulttuurisuutta eri juhlapyyhiä, joita vietetään. Lastentarhaopettaja muistutti, että varhaiskasvatussuunnitelmassakin kulttuuriset asiat nostetaan esille ja hän näki hyvänä niiden näkyväksi tekemisen sekä kehittämisen.

Ryhmähaastattelu, jonka pidimme vahvistaa tavoitteiden saavuttamista. Haastateltavien mukaan taulu lisäsi lapsen kokemusta tulla ymmärretyksi. Lapsi kykenee kuvia katsomalla oivaltamaan mistä aikuinen puhuu, vaikka hänellä olisi kielellisiä haasteita. Haastateltavat kertoivat taulun tukevan lapsia päiväkodin arjessa, sillä se sisältää myös lapsille tuttuja kuvia päiväkotiarjen tilanteista. Päivärytmistä koostuva kuvakokonaisuus näyttäisi tukevan lapsen päiväntulkua, kun lapsi pystyy ennakoimaan ja näkee konkreettisesti mitä seuraavaksi tapahtuu. Taulun nallen pukeminen säään mukaisesti ja muut kuvilla konkretisoidut aikakäsitteet osoittavat edistävän lasten oppimista, kun he saavat käytännössä osallistua toimintaan. Haastattelussa selvitimme vuorovaikutuksen toteutumista taulun avulla osallisuuden näkökulmasta. Taulun mahdollistamat yhteiset vuorovaikutushetket tarjosivat lapselle kokemuksen nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Näin ollen voitaisiin katsoa sen tukevan myös lapsen subjektiivista kokemusta osallisuudesta. Koimme onnistuneemme näiden edellä

mainittujen tavoitteiden osalta. Lisäksi kaikki ryhmän lapset pääsevät käyttämään taulua ja hyötyvät siitä päiväkodin arjessa. Näin ollen lasten yhdenvertaisuus päiväkodissa toteutuu ja lapset voivat kokea olevansa tärkeä osa ryhmää.

11.3 Kehittämistyön arviointi

Onnistuimme suunnittelussa aikataulussa ja hallitsemaan ajankäyttöä kiireisestä aikataulusta huolimatta. Opinnäytetyön aikana olimme säännöllisesti yhteydessä työelämäkumppaniin, mikä helpotti työskentelyä kokonaisuudessaan. Pyrimme ystävälliseen, hyvään ja toista kunnioittavaan vuorovaikutukseen kaikkien kasvattajien sekä lasten kanssa koko kehittämisprosessin ajan. Koimme kuitenkin haasteena opinnäytetyön ajalle sijoittuvan kesälomakauden, sillä päiväkotit oli suljettu ja epävarmuus mahdollisista muutoksista ryhmässä syksyllä mietitytti. Näiden muutosten tiedostaminen etukäteen ja toisiltamme saatu tuki takasi kehittämisprosessin sujuvan etenemisen. Opinnäytetyötä tehdessä paineensietokykymme kehittyi ja luottamus omaan oppimiseen sekä tekemiseen karttui. Teoriaan syventyminen ja kehittämistyön luominen lisäsivät laajalti ymmärrystä varhaiskasvatuksesta kokonaisuutena. Saadun palautteen ja haastattelun pohjalta myös oman tavoitteenamme ollut toimivan työvälineen kehittäminen toteutui. Tavoitteenamme oli myös käyttää luovuutta työssä ja tämä toteutui parhaiten nallen, sääilmiöiden sekä vuodenaikaympyrän osalta.

Nalle oli mielestämme hieno ja toimiva sekä mielenkiintoa herättävä. Siihen liittyi ajatus uusien asioiden opettelemisesta toiminnan ja leikkisyyden kautta. Nallen vaatteissa käytimme monipuolisesti eri värejä ja olimme tyytyväisiä valittuihin asuihin sekä lopputulokseen. Ryhmässä oli ihasteltu nallea ja tästä olimme myös erityisen iloisia. Mietimme yhdessä, että olisi ollut todella mielenkiintoista seurata taulun käyttöä ryhmässä kehittämistyön lopuksi. Näin ollen olisimme voineet vielä havainnoida sen toimivuutta ja arvioida sitä myös näkemämme perusteella. Tämä ei kuitenkaan ollut osa suunnitelmaa emmekä olleet siitä erikseen sopineet. Palautteet ja haastattelu antoivat meille riittävästi tietoa ja ne olivat hyödyllisiä kehittämistyön arvioinnin kannalta.

Toiminnallisen kehittämistyön kautta opimme asettamaan tavoitteita ja työskentelemään niiden mukaisesti, kohti tiettyä päämäärää. Pystyimme tuomaan esiin myös omia näkemyksiämme ja perustelemaan ne. Itseluottamus kasvoi ja varmuus omasta tekemisestä lisääntyi. Merkityksellinen asia, jonka sisäistimme, oli oman työn kannalta tärkeän tiedon erottaminen epäolennaisesta. Lisäksi tämän tärkeän tiedon esiin tuominen niin, että tarkoitus tulee näkyväksi. Kokonaisuudessaan meille jäi opinnäytetyön kehittämisprosessista erittäin hyvä ja myönteinen kuva. Matkan varrella tulleet haasteet ja muuttuvat tekijät, jotka kuuluvat jokaiseen kehittämistyöhön valmisti meitä tulevaan työskentelyyn sosiaalialan ammattilaisena.

12 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan noin kymmenen kuukautta. Prosessi oli pitkä ja sen eri vaiheissa koimme useita erilaisia tunteita. Opimme sopeutumaan ja mukautumaan siihen tosi asiaan, että tilanteet elävät ja asiat muuttuvat kehittämissprosessin aikana. Jo heti alussa työelämäkumppaniin tutustuessa ja kehittämistyön tarpeen kartoituksessa huomasimme, että aihe muuttui siitä, mitä olimme aluksi ajatelleet. Jouduimme kehittämistyön eri vaiheissa pohtimaan omaa työskentelyä ja etsimään uusia ratkaisuja tilanteisiin. Kaiken kaikkiaan teimme hyvän kokonaisuuden, jota on helppo lähteä kehittämään eteenpäin ryhmän tarpeiden mukaan. Pohdimme myös sitä, että taulu hyödytti koko lapsiryhmää riippumatta tuen tarpeesta.

Opinnäytetyötä tehdessä nousi luetuista materiaaleista ja työelämäkumppanin puheista esille se, kuinka nykyteknologia pyritään saamaan osaksi päiväkotiarkea. Ryhmässä, johon tuotimme taulun, oli opetus käytössä ainakin yksi tablettitietokone. Näemme asian hyvänä. Tabletille voidaan ladata erilaisia sovelluksia ja pelejä, joita lapset voivat käyttää aikuisen ohjauksessa. Lisäksi internetistä voi helposti etsiä tietoa erilaisista asioista yhdessä lasten kanssa. Oppimisen kokemus saadaan lapselle parhaimmillaan helposti ja vaivattomasti. Jäimme kuitenkin itse pohtimaan sitä, miten teknologian lisääntynyt käyttö esimerkiksi älypuhelimet ja tabletit vaikuttavat lapsen kielelliseen kehitykseen. Mikko Puttonen kirjoittaa Kanadassa tehdystä tutkimuksesta, johon osallistui 900 lasta. Tutkimuksen mukaan älylaitteiden käyttö hidastaa pienten lasten puheen kehitystä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kielellisen kehityksen hidastuminen oli suoraan yhteydessä lapsen laitteiden käyttöön. Puheen oppiminen oli ainut, sosiaalinen vuorovaikutustapa johon ruutuaika vaikutti. (Helsingin Sanomat, 2017) Tämän lisäksi teoriatieto, johon olemme perehtyneet opinnäytetyötä tehdessä, toi vahvasti esille aikuisen puheen ja vuorovaikutuksen merkityksen puhuttaessa lapsen kielellisestä kehityksestä. Uskomme, että päiväkodeissa älylaitteiden käyttöä tarkkaillaan ja se lähtökohtaisesti toimii aikuisen työvälineenä tuettaessa lapsen oppimista. Kuitenkin itse näemme tärkeänä lapsen oppimisessa sen, että lapsi voi kokea asiat konkreettisesti esimerkiksi omin käsin esineitä siirrellen. Toivomme, että nyt teknologian aikakautena osattaisiin poimia ne hyviksi havaitut asiat mukaan menneestä ja yhdistellä niitä toiminnansuunnittelussa tabletin tai muun älylaitteen kanssa.

Osallisuuden käsite on ollut vahvasti läsnä varhaiskasvatuksen opinnoissa sekä opinnäytetyötä tehdessä. Mielestämme osallisuus ei pelkästään tarkoita lapsen ideoiden ja mielipiteiden kuulemistakin, vaan siihen liittyy ajatus lapsen omasta osallisuuden tunteesta ja kokemuksesta, siitä tuntee hän oman toimintansa ryhmässä merkitykselliseksi. Pohdimme, että taulun tuoma arjen hahmottamisen tuki ja tietoisuus mahdollistavat lapselle omalta osaltaan osallisuuden kokemuksen. Esimerkiksi taulun avulla lapsi saa yhdessä muiden kanssa ja aikuisen tuella miettiä, missä järjestyksessä ulkovaatteet on hyvä pukea päälle. Tämä oppimiskokemus

siirtyy käytännötasolla arkisiin pukemistilanteisiin. Uskomme tämän antavan lapselle mahdollisuuden kokea itsensä merkityksellisenä toimijana ympäristössään. Valmista tuotosta, jonka teimme päiväkotiryhmälle voi kehittää edelleen. Tämä nousi myös esiin haastattelussa ja käytännössä taulun muokkauksessa on vain oma luovuus rajana.

Opinnäytetyön teoriaan perehtyessämme esille nousi lapsen kielellinen kehitys, sen haasteet ja puheen oppiminen kuvien avulla. Tutustuimme kuvien käyttöön ja siihen, kuinka niiden avulla voi sanoittaa asioita ja arkea lapselle. Kehittämistyön edetessä ymmärrys teoriasta lisääntyi ja sitä kautta halu kehittää teorian pohjalta lapsia arjessa tukeva työväline vahvistui. Koemme, että alussa ollut tärkein tavoite saada opinnäytetyö valmiiksi ajallaan, muuttui kuukausien aikana tavoitteeksi saada aikaiseksi jotain merkityksellistä, joka tukee kasvattajia heidän työssään ja samalla kaikkia ryhmän lapsia etenkin niitä, jolla on kielellisiä haasteita.

Kehittämistyötä tehdessämme koimme, että päiväkodin arki oli ajoittain kiireistä. Tämä näkyi yhteistyössä, kuitenkin vaikuttamatta itse kehittämistyöhön. Alustavasti sovittuihin asioihin tuli muutoksia, kuten ryhmähaastatteluun osallistuneiden määrään. Tarkoituksemme oli haastatella ryhmän kaikkia kasvattajia yhdessä, mutta arjen tuomat kiireet ja lasten ollessa ensisijaisesti ryhmän aikuisten huolenpidon tarpeessa, haastatteluun osallistui ryhmän lastentarhanopettajat. Tämä oli yksi niistä asioista, jossa huomasimme käytännössä tilanteen muuttuvan itsestä riippumattomista syistä. Uskomme, että tämä ja muut kokemukset yhdessä valmistelevat meitä tulevaan työelämään.

Valmiudet työelämään vahvistuivat opinnäytetyöprosessin myötä. Yksi tärkeimmistä asioista oli tiimityöskentely. Teimme opinnäytetyön parityönä, jonka myötä olimme tiiviissä yhteistyössä kehittämistyön alusta loppuun asti. Opimme huomioimaan toistemme näkemyksiä, reflektoidaan niitä ja yhdistämään ne yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Opinnäytetyön tuoma ajoittainen stressi ja paine herättivät molemmissa erilaisia tunteita. Käänsimme epämiellyttävät tunteet itseä kasvattavaksi kokemukseksi ja olimme vahvasti toistemme tukena. Näemme tämän tärkeänä taitona tiimityössä, jota ammattilaisissa arvostetaan. Luottamus toisiimme mahdollisti myös sujuvan itsenäistyöskentelyn. Mielenkiintoinen aihe ja siihen syventyminen helpotti työskentelyä. Lisäksi halu työskennellä tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen kentällä vahvistui.

Lähteet

Painetut

Ahonen, T., Määttä, S., Meronen, A. & Lyytinen, P. 2014. Kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. Ketonen, R (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS- kustannus.

Alijoki, A. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. 2011. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. (toim.) *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Eerola-Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen moninaisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. (toim.) *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Hakamo, M. 2011. *Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Heinämäki, L. 2000. *Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Helin E., Kola-Torvinen P. & Tarkka K. 2018. Osallisuuden ja osallistumisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Kangas J., Vlasov J., Fonsén E. & Heikka J. (toim.) 2018. *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2 - Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen*. Helsinki: Kopio Niini.

Huuhtanen, K. 2011a. Avusteinen kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) 2011. *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Kouvola: Solver palvelut.

Huuhtanen, K. 2011b. Kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) 2011. *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Kouvola: Solver palvelut.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidänkaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Kustantaja Pedatieto.

Kananen, J. 2012. *Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisenkäytännön opas*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Karasma K. 2012. *SUOMI TOISENA KIELENÄ opetustieteen perusteet*. Finn Lectura Ab.

Kerttukangas, T & Härkönen U. 2014. Lasten osallisuus perustoiminnoissa. Teoksessa Kangas J., Vlasov J., Fonsén E. & Heikka J. (toim.) *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Kopio Niini.

Ketonen, R., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M. & Mattinen, A. 2014. *Kieli ja viestintä*. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. 4. painos. Jyväskylä: PS- kustannus.

Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2012. Äänteellisen kehityksen ongelmat. Teoksessa Kunnari, S, & Savinainen- Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat - Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

Laakso, M-L. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. 2014. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R (toim.) 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lyytikäinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmilaakso, M. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. 2011. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. 7.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Yliopistopaino - Juvenes Print.

Turja, L. 2017. Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Teoksessa valloittava varhaiskasvatus- Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Sähköiset

Aivoliitto Ry. 2018. Kielellinen erityisvaikeus. Viitattu 6.6.2018.
https://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erytisvaikeus/kielellinen_erytisvaikeus

Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodissa. Pro Gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttämistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Viitattu 11.9.2018.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/35511/kuvallis.pdf?sequence=1>

Käypä hoito- suositus. Lasten ja nuorten kielellinen erityisvaikeus (dysfasia). Viitattu 19.11.2018
<https://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/hoi/hoi50085.pdf>

Lastentarhanopettajan ammattietiikka. 2004. Viitattu 3.12.2018
<https://docplayer.fi/19534162-Lastentarhanopettajan-ammattietiikka.html>

Lindgren, P. 2014. Normaali, hidas, poikkeava vai erityinen? Lapsi kielen kehityksen matkassa. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Viitattu 12.11.2018.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96115/gradu07202.pdf?sequence=1>

Opetushallitus. 2018. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus. Viitattu 13.8.2018.
https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-_ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 14.8.2018.
https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Papunet. 2017. Kuvat kommunikoinnissa. Viitattu 11.9.2018.
<http://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>

Papunet. 2018. Miten kommunikointi ja kieli kehittyvät? Viitattu 14.11.2018
<http://papunet.net/tietoa/miten-kommunikointi-ja-kieli-kehittyvat>

Papunet. Materiaalia. Kuvapankki. Viitattu 21.8.2018.
<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>

Pixabay. 2018. Kuva kesä. Viitattu 13.9.2018
<https://pixabay.com/fi/auringonkukka-kukka-kukinta-1497092/>

Pixabay. 2018. Kuva kevät. Viitattu 13.9.2018
<https://pixabay.com/fi/kev%C3%A4t-lintu-lintu-kev%C3%A4C3%A4n-sininen-2295431/>

Pixabay. 2018. Kuva syksy. Viitattu 13.9.2018
<https://pixabay.com/fi/vaahtera-vaahteran-lehdet-synty%C3%A4-2135514/>

Pixabay. 2018. Kuva talvi. Viitattu 13.9.2018
<https://pixabay.com/fi/talvi-talvinen-lumi-luminen-1861704/>

Puttonen, M. 5.5.2017. Helsingin Sanomat. Viitattu 1.12.2018.
<https://www.hs.fi/tiede/art-2000005198714.html>

Riikola, T. & Asikainen, M. 2010. Kielellinen erityisvaikeus lapsilla ja nuorilla. Viitattu 18.11.2018.
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/potilaalle/suositus?id=khp00092>

Seppänen, T. 2015. Eri kielitaustaisten lasten suomen kielen kehityksen tukeminen päiväkodissa. Pro Gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 12.11.2018.
<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201510092043.pdf>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 20.7.2018. Varhaiskasvatus. Viitattu 19.11.2018.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Turja L. 2011. Lapset osallisina - kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. VARHAISKASVATUS TÄNÄÄN. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Toukokuu 2011. Viitattu 27.9.2018
<https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Viitattu 11.9.2018; 21.11.2018.
https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/132358_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2017.pdf

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 8.11.2018; 21.11.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki>

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. 2018. Viitattu 14.8.2018.
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Julkaisemattomat

Lastentarhanopettajien haastattelu. 13.11.2018.

Kuvat

Kuva 1: Taulun lähtötilanne	29
Kuva 2: Taulun suunnittelu ja toteutus vaihe	30
Kuva 3: Valmis taulu.....	32

Kuviot

Kuvio 1: Kuvien käyttö oppimisen tukena..... 21

Taulukot

Taulukko 1: Toiminnan suunnittelu ja toteutus..... 28

Liitteet

Liite 1: Ohjeet taulun käyttöön	48
Liite 2: Välipalautte tuotoksesta	49
Liite 3: Opinnäytetyön haastattelu	50
Liite 4: Palautekysely opinnäytetyöstä.....	51

Liite 1: Ohjeet taulun käyttöön

OHJEISTUSTA TAULUN KÄYTTÖÖN

TÄMÄ TAULU ON KOKONAISUUS, JOKA PITÄÄ SISÄLLÄÄN VUODENAIKUIHIN JA SÄÄILMIÖIHIN, PUKEUTUMISEEN, VIIKON PÄIVIIN SEKÄ ARJEN TAPAHTUMIIN LIITTYVÄT KUVA KOKONAISUUDET.

TAULUN TARKOITUS ON AUTTAA LASTA YMMÄRTÄMÄÄN JA ENNAKOIMAAN, MITÄ PÄIVÄKODIN ARJESSA TAPAHTUU MILLOINKIN SEKÄ SITÄ, MITEN VUODENAIKA JA SÄÄ VAIKUTTAVAT PUKEUTUMISEEN.

PIENISTÄ KUVISTA KOOSTUU PÄIVÄKOTIPÄIVÄN TOIMINTA SITEN, ETTÄ VASEMMASSA REUNASSA ENSIMMÄINEN KUVA ON KOTI, VÄLISSÄ ON PÄIVÄN TOIMINTA AJALLISESSA JÄRJESTYKSESSÄ JA PÄIVÄN PÄÄTTEEKSI VIIMEINEN KUVA OIKEASSA REUNASSA ON KOTI. KUVIA VOI OLLA KAKSI RINNATUSTEN, JOS SAMANAIKaisesti RYHMÄSSÄ TAPAHTUU USEAMPAA TOIMINTAA.

PÄIVÄRYTMIÄ KÄYDÄÄN LÄPI SÄÄNNÖLLISESTI LASTEN KANSSA JA SITÄ VOI TARVITTAESSA KERRATA LASTEN KANSSA USEAMMAN KERRAN PÄIVÄN AIKANA.

LAPSET VOIVAT ESIMERKIKSI KÄÄNTÄÄ KUVAN SITÄ MUKAAN TOISIN PÄIN, KUN TIETTY PÄIVÄN TOIMINTA ON TEHTY. TÄLLÖIN PÄIVÄN PÄÄTTEEKSI KAIKKI KUVAT OVAT VÄÄRIN PÄIN.

TAULUSSA ON JOKAISELLE VIIKONPÄIVÄLLE OMA A4 KOKOINEN ARKKI, MIHIN AIKUINEN VOI LAITTA ETUKÄTEEN TIETYN PÄIVÄN KOHDALLE SEN PÄIVÄN TÄRKEÄT TAPAHTUMAT (ESIMERKIKSI JUMPPA-KUVA TAI KIRJASTO-KUVA).

VIIKON TAPAHTUMIA AIKUINEN VOI KÄYDÄ LASTEN KANSSA LÄPI JA OSALLISTAA LASTA MUKAAN ESIMERKIKSI PYYTÄMÄLLÄ LASTA OTTAMAAN POIS JO TAPAHTUNEEN ASIAN TAI LISÄÄMÄÄN UUSIA TULEVIA TAPAHTUMIA.

TARKOITUS ON, ETTÄ AIKUINEN KÄY LASTEN KANSSA LÄPI VUODENAJAN JA SEN HETKEN ULKONA OLEVAN SÄÄN. TÄMÄN JÄLKEEN AIKUINEN POHTII YHDESSÄ LASTEN KANSSA, MITÄ NALLE TARVITSISI PÄÄLLE, JOS SE MENISI ULOS. SOPIVAT ULKOILU VAATTEET "PUETAAN" NALLELLE PÄÄLLE.

TAULUA KÄYTETÄÄN AIKUIS- JOHTOISESTI YHDESSÄ LASTEN KANSSA. AIKUINEN SAA MAHDOLLISUUKSIEN MUKAAN OSALLISTAA LAPSET TAULUN KÄYTÖSSÄ.

MUKAVIA HETKIÄ TAULUN PARISSA!

MUISTA ETTÄ LUOVUUS JA OMA IMPROVISOINTI ON AINA SALLITTUA, JOPA SUOTAVAA!

Liite 2: Välipalaute tuotoksesta

Palaute tuotoksesta

Vastaako taulu odotuksianne ja tarpeita?

Onko tuotos toimiva ja onko mahdollisesti tarvetta vielä muokata sitä?

Mitä mieltä olette kokonaisuudesta?

Onko värejä käytetty tarpeeksi ja onko kokonaisuus selkeä?

Kuinka hyödynnätte taulua arjessa?

Koetteko taulun käytön helpoksi?

Liite 3: Opinnäytetyön haastattelu

Opinnäytetyön haastattelu

1. Miten ryhmän lapset ovat vastaanottaneet tuotoksen eli taulun?
2. Onko taulun kuvat tukeneet päiväkodin arjessa, jos on niin miten?
3. Kuinka lasten arjen tilanteiden hahmottaminen ja ymmärtäminen on muuttunut taulun käyttöönoton myötä?
4. Miten mielestänne taulu on tukenut lapsia, joilla on kielellisiä haasteita?
5. Millä tavalla taulu tukee lapsia puheen ymmärtämisessä?
6. Oletteko taulun myötä saaneet uusia ideoita lasten kielellisen kehityksen tueksi, jos niin minkälaisia?
7. Millä tavalla koette taulun osallistavan lapsia yhteiseen toimintaan?
8. Osallisuus on laaja käsite, joka tarkoittaa muun muassa lapsen kokemusta vaikuttaa ympäristöön omalla aktiivisuudella sekä osallisuudella. Miten taulu tukee mielestänne osallisuuden toteutumista?
9. Minkälaisia uusia taulun käyttöön liittyviä ajatuksia olette saaneet ja oletteko päässeet niitä kokeilemaan?
10. Vastaako taulu kokonaisuudessaan päiväkotiryhmän tarpeisiin?

Delnija Naderahmadi & Elisa Pieviläinen

Liite 4: Palautekysely opinnäytetyöstä

Palautekysely kehittämistyöstä Vantaan kaupungin päiväkotiin

1. Millaisena koitte yhteistyön kanssamme?
2. Millaisia odotuksia teillä oli kehittämistyöstä ja vastasiko lopullinen työ odotuksianne?
3. Mitä mieltä olitte opinnäytetyön aikataulusta?
4. Oliko taulu kokonaisuudessaan toimiva?
5. Heräsikö teille muita ajatuksia yhteistyöhön tai tauluun liittyen?

*Kiitos yhteistyöstä ja mukavaa joulun odotusta!
Terveisin, Delnija Naderahmadi & Elisa Pieviläinen*